Tanja Oblak Črnič, Barbara N. Brečko,
Katja Koren Ošljak, Jure Plaskan

MEDIJSKA KULTURA IN DIGITALNI VSAKDAN MLADIH

1. del: Prisotnost, rabe in regulacija digitalnih tehnologij v družinah in šolah

Poročilo raziskave v okviru ARRS projekta
Medijski repertoarji mladih
(J5-2564)

Fakulteta za družbene vede
2023

MEDIJSKI
REPERTQARJI
MLADIH

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) so pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.
COBISS.SI-ID 146969091
ISBN 978-961-295-044-6 (PDF)

Izdajatelj: Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani,
v okviru temeljnega projekta Medijski repertoarji mladih (J5-2564)

Založba: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, Ljubljana
Leto izdaje: 2023

Jezikovni pregled: dr. Tina Lengar Verovnik
Oblikovanje in prelom: Rok Marinšek

Brezplačna publikacija

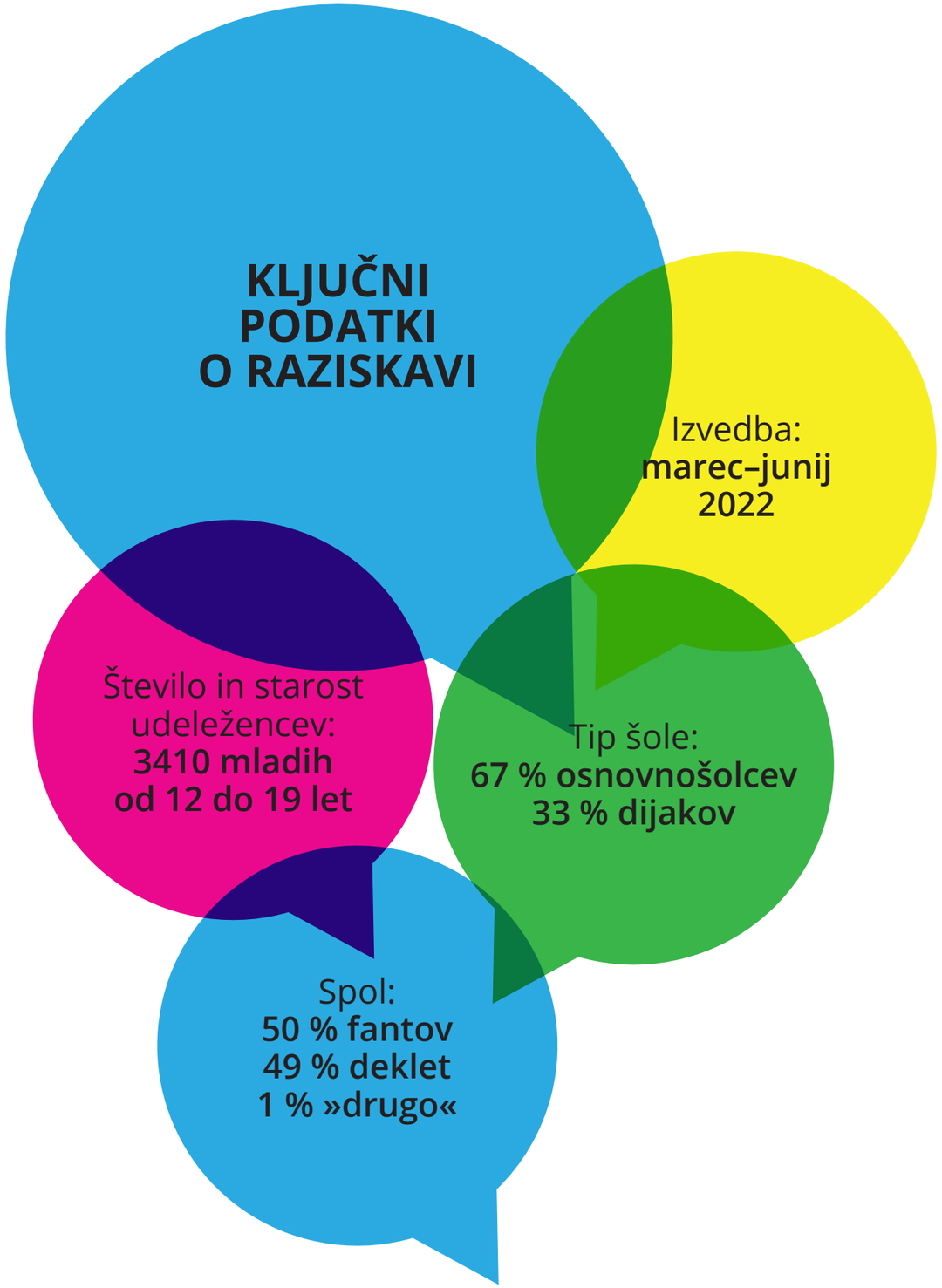
Publikacija je dostopna na: medijimladih.si

Publikacija je bila izdana s finančno podporo ARRS (v okviru temeljnega projekta
Medijski repertoarji mladih: socialni, politični in kulturni aspekti digitaliziranega vsakdana pod šifro J5-2564).

O POROČILU

Pričujoče poročilo predstavlja prve rezultate obsežnejše kvantitativne raziskave o rabah tehnologij in medijskih preferencah osnovnošolcev od 7. do 9. razreda in dijakov srednjih šol od 1. do 4. razreda. Gre za prvo tovrstno raziskavo v Sloveniji, ki je vključila skupaj več kot 3000 sodelujočih šolajočih se mladih. Rezultate o dostopu in rabi tehnologij, prevladujočih medijskih praksah in izbiri vsebin, pravilih uporabe tehnologij doma in v šolah ter digitalni pismenosti prikazujemo glede na vzorec udeležencev, s poudarkom na morebitnih razlikah po spolu in/ali tipu šolanja. Spletna raziskava, ki je bila izvedena med marcem in junijem 2022, predstavlja le del ugotovitev znanstvenega raziskovalnega projekta *Medijski repertoarji mladih*, ki vsakdanje življenje mladostnikov obravnava skozi perspektivo medijskih študij in poglobljeno raziskuje vlogo sodobnih tehnologij v življenju mladostnikov.

Projekt namreč celostno proučuje vlogo sodobnih medijskih tehnologij in družbenih omrežij v sodobnem digitaliziranem vsakdanu mladih, in sicer na presečišču med seboj prepletenih družbenih sfer, ki imajo pri odraščanju mladostnikov odločilno vlogo: družine, izobraževalnih okolij in vrstniških kultur. Tukajšnje poročilo navaja predvsem sumarne ugotovitve spletne ankete, ki je bila izvedena s pomočjo izbranih slovenskih šol, in ponuja deskriptiven vpogled v medijske preference mladih, v njihove medijske navade in čas, ki ga preživijo z mediji, prav tako pa ponuja vpogled v nekatere medijske prakse in tehnološke veščine znotraj šol. V poročilu prikazujemo opisne sumarne rezultate na obeh vzorcih mladostnikov, pri čemer se načrtno posvečamo le nekaterim podatkom: predvsem dostopu, času in rabi digitalnih tehnologij, medijskim preferencam in prevladujočim družbenim platformam med mladostniki ter ožjemu vidiku medijske in digitalne pismenosti. Ponekod so podatki križani tudi glede na spol udeležencev, medtem ko bo podrobnejša analiza povezav z drugimi sociodemografskimi dejavniki opravljena šele v naslednjih fazah projekta. Pred predstavitvijo podatkov podajamo oris metodologije raziskave in opis pridobljenih vzorcev mladostnikov. Več o raziskavi, načinu zbiranja podatkov in pridobljenem vzorcu pa sledi v poročilu.

O POROČILU 5
KLJUČNI PODATKI O RAZISKAVI 6
UVOD 8
METODOLOŠKA POJASNILA 10
VPRAŠALNIK 10
VZORČENJE 11
IZVEDBA ANKETIRANJA 11
UDELEŽENCI RAZISKAVE 12
PRISOTNOST DIGITALNIH TEHNOLOGIJ: ČAS, DOSTOP IN (NE)RABE NAPRAV 14
ČAS NA NAPRAVAH 14
POGOSTOST UPORABE NAPRAV MED OSNOVNOŠOLCI 17
JE KDO TUDI ODKLOPLJEN? 18
KAJ PA DIJAKI? 18
REGULACIJE DOSTOPA IN UPORABE TEHNOLOGIJ V DRUŽINAH 20
OMEJEVANJE IN USMERJANJE RABE V DRUŽINAH OSNOVNOŠOLCEV 20
MANJ PREPOVEDI V DRUŽINAH DIJAKOV? 23
MEDIJSKE PREFERENCE MLADIH 26
KAJ NAJRAJE SPREMLJAJO OSNOVNOŠOLCI? 26
PREFERENČNE VSEBINE MED DIJAKI 28
DIGITALNE TEHNOLOGIJE IN VSAKDAN 29
PREFERENČNA DRUŽBENA OMREŽJA MED OSNOVNOŠOLCI IN DIJAKI 30
VSAKDANJE PRAKSE NA DIGITALNIH NAPRAVAH 31
KAKO TEHNOLOGIJE STRUKTURIRAJO VSAKDAN OSNOVNOŠOLCEV? 32
KAJ POČNEJO DIJAKI? 33
PREKRIVANJA USTVARJALNIH IN ŠOLSKIH PRAKS 35
DIGITALNA PISMENOST V DRUŽINAH 37
PERCEPCIJE TEHNOLOŠKIH ZNANJ V DRUŽINAH OSNOVNOŠOLCEV 37
IN KAKO VIDIJO DIGITALNO SPRETNOST V DRUŽINAH DIJAKI? 39
DIGITALNI POUK IN TEHNOLOŠKE VEŠČINE V ŠOLAH 41
DOSTOP IN PRISOTNOST TEHNOLOGIJ PRI POUKU V OSNOVNIH ŠOLAH 41
VKLJUČEVANJE TEHNOLOGIJ V OSNOVNOŠOLSKI RITEM 43
ODNOS DO POUKA, KI VKLJUČUJE TEHNOLOGIJE 44
UČNE VSEBINE O TEHNOLOŠKI PISMENOSTI 45
DIGITALNE TEHNOLOGIJE V SREDNJIH ŠOLAH 46
TEHNOLOGIJE ZNOTRAJ ŠOLSKEGA URNIKA 47
ODNOS DO VKLJUČEVANJA TEHNOLOGIJ PRI POUKU 48
(NE)PRIVLAČNOST VSEBIN S PODROČJA TEHNOLOGIJ 49
SKLEPNA MISEL 51
LITERATURA IN VIRI 53

UVOD

Pri temeljnem projektu *Medijski repertoarji mladih: socialni, kulturni in politični aspekti digitaliziranega vsakdana* (krajše MRM), ki ga izvaja ekipa desetih raziskovalk in raziskovalcev s Fakultete za družbene vede in Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani ter financira ARRS, smo se v letu 2022 posvetili konceptualizaciji in izvedbi kvantitativne raziskave, da bi razširjenost zaznanih digitalnih praks in izkušenj z medijskimi tehnologijami, ki smo jih ujeli v poglobljenih skupinskih pogovorih z mladimi (glej Jontes in Tašner 2022; Oblak Črnič idr. 2021), preverjali še med splošno osnovno- in srednješolsko populacijo. Zanimalo nas je, kakšne so prevladujoče tehnokulture v domovih mladostnikov, kakšen dostop imajo do različnih komunikacijskih in medijskih tehnologij, kje in kako pogosto jih uporabljajo, kaj z njimi počnejo in kako se s tehnologijami srečujejo zunaj doma, predvsem v šolah in med vrstniki. Gre za prvo tovrstno nacionalno raziskavo, ki medijske repertoarje mladostnikov zajema na presečišču ključnih družbenih sfer v času odraščanja, kar praviloma proučujejo tudi mednarodno primerljive raziskave (Smahel idr. 2020).

Kvantitativne podatke smo zajemali prek spleta z metodo strukturiranega anketnega vprašalnika. S spletnim vprašalnikom smo tako zbirali podatke o družinskem digitalnem medijskem okolju, medijskih subkulturah mladih ter apropriaciji medijskih tehnologij doma in med poukom v šolah. Udeležence v raziskavi smo spraševali o tem, katera omrežja in aplikacije sploh uporabljajo, kdaj in katere vsebine prek njih konzumirajo, kako do medijev in medijskih tehnologij dostopajo, kaj tam počnejo in kako se na digitalne tehnologije odzivajo njihovi starši, vrstniki in učitelji. S tem smo lahko celoviteje ujeli, kakšno vlogo pri medijskem oziroma digitalnem

izobraževanju mladostnikov imajo dandanes družinska in edukacijska okolja ter kako so ta povezana z medvrstniškimi izkušnjami.

Ker smo v vzorec želeli zajeti čim več mladih, starih med 12 in 19 let, smo anketiranje izvedli na šolah, ki so bile vključene v vzorec. Šole smo vzorčili na način kvotnega vzorčnega okvira, in sicer za osnovne šole glede na geografsko pokritost ter velikost kraja in šole, pri srednjih pa smo šole vzorčili tudi glede na vrsto srednješolskega programa. V vzorčnem okviru je bilo tako 120 osnovnih in 53 srednjih šol, ki smo jih prosili za sodelovanje v raziskavi. Na vabilo se je odzvalo 46 osnovnih in 17 srednjih šol, anketni vprašalnik pa so (vsaj delno) izpolnili 2301 osnovnošolec in 1121 srednješolcev. Vsaka šola je imela koordinatorja raziskave, ki je samostojno izbral po en oddelek v vsakem razredu: na osnovni šoli po en oddelek 7., 8. in 9. razreda, v srednji šoli pa po en oddelek 1., 2., 3. in 4. razreda. Anketirali smo celotne oddelke, anketiranje pa je potekalo v času pouka. Na ta način smo zagotovili primerljiv način zbiranja podatkov, ki je potekal pod nadzorom zaposlene osebe na posamezni šoli.

Anketiranje smo izvedli v dveh vzporednih fazah: za osnovne šole med 11. marcem in 23. junijem, za srednje šole pa med 24. aprilom in 23. junijem 2022.

METODOLOŠKA POJASNILA

VPRAŠALNIK

Strukturirani vprašalnik, prirejen za spletno izvedbo, je obsegal šest sklopov: Uvod, Omrežja in tehnologije, Mediji in medijske rabe, Pravila in digitalne veščine, Prosti čas, vrstniki in branje ter Demografija. Pri oblikovanju vprašanj smo bili pozorni na merske lestvice in vrsto spremenljivk, saj smo skušali ohraniti dobre ordinalne lestvice, ki bi omogočale tudi naprednejše statistične analize. Medijski repertoarji namreč zahtevajo intersekcijsko obravnavo singularnih ravni medijskih praks, izkušenj in motivov za rabe tehnologij znotraj ključnih komunikacijskih figuracij, kar je pri kvantitativni raziskavi pomenilo analizo praks znotraj družin, šol in vrstnikov kot treh družbenih domen, ki so ključne v času odraščanja mladostnikov (več v Oblak Črnič idr. 2022). Hkrati pa smo zaradi spletne izvedbe anketiranja vrsto vprašanj morali skrčiti oz. prilagoditi. Posledično je vprašalnik za dijake tudi rahlo drugačen od vprašalnika za osnovnošolce, čemur botruje že razlika v starosti udeležencev (več o vprašanjih v anketi glej v Brečko idr. 2022).

Osnutek vprašalnika smo najprej testirali na testnem vzorcu osnovnošolcev in dijakov, po opravljeni evalvaciji in prilagoditvi vprašalnika pa smo pričeli s terenskim delom. Obe anketi sta bili obsežni in kompleksni, zato smo se odločili, da nobeno od vprašanj ne bo obvezno in anketiranci so jih lahko pustili neodgovorjena. S tem smo sicer tvegali večji delež delno izpolnjenih anket, zmanjšali pa delež prekinitev anketiranja.

VZORČENJE

Z verjetnostnim stratificiranim vzorčenjem smo v vzorčni okvir vključili 120 osnovnih šol, ki so ustrezale populacijskim parametrom (reprezentiranost po regiji in velikost). Odzvalo se je 46 šol, kar predstavlja 38-odstotno stopnjo odziva; ker je anketiranje potekalo v drugi polovici polletja in ob zaključevanju šolskega leta, ocenjujemo, da je stopnja odzivnosti dobra. Srednje šole so za vzorčenje kompleksnejše kot osnovne, saj se v zavodih izvaja tudi več različnih programov. Z verjetnostnim stratificiranim vzorčenjem smo v vzorčni okvir vključili 54 srednjih šol, ki so ustrezale populacijskim parametrom (reprezentiranost po regiji in programu). Odzvalo se je 17 srednjih šol, kar predstavlja 32-odstotno stopnjo odziva. Ocenjujemo, da je stopnja odzivnosti srednjih šol zadovoljiva.

IZVEDBA ANKETIRANJA

Rekrutacija učencev iz osnovnih in srednjih šol je potekala na enak način. Koordinator je skladno z načrtom vzorčenja izbral v OŠ po en oddelek 7., 8. in 9. razreda ter v SŠ po en oddelek 1., 2., 3. in 4. razreda (odvisno tudi od programa) ter poskrbel za izvedbo anketiranja. Udeleženci so izpolnili anketo na spletni povezavi, ki je bila unikatna za vsako od sodelujočih šol. Uporabili smo platformo na domeni 1ka.arnes.si, ki raziskovalcem omogoča brezplačno funkcionalno spletno orodje. Anketa je bila anonimna, podatki pa agregirani in ne razkrivajo identitete sodelujočih. Ker pa gre za mladoletne sodelujoče, so bili učitelji in starši učencev podrobno obveščeni o namenu in vsebini spletnega vprašalnika. Starši so tudi imeli možnost, da s sodelovanjem pri raziskavi ne soglašajo, in tak učenec v raziskavi ni sodeloval.

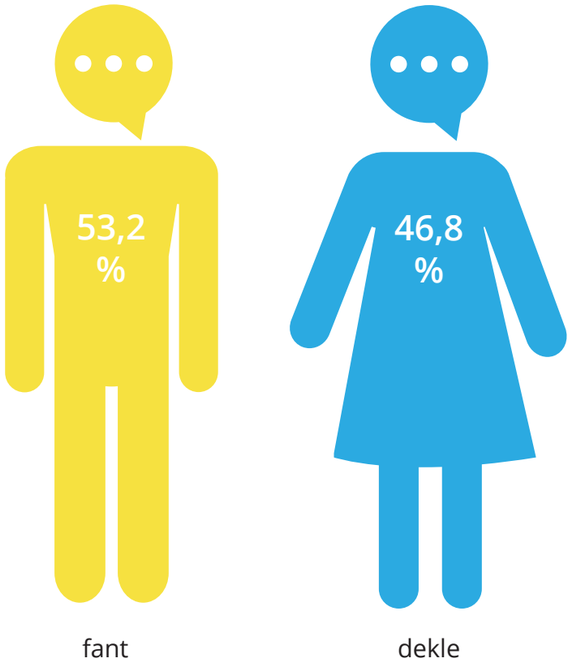
Anketiranje v osnovnih šolah se je pričelo 11. marca 2022 in zaključilo 23. junija 2022. V povprečju je izpolnjevanje ankete trajalo 18 minut in pol. Anketa je vsebovala 83 vprašanj in 487 spremenljivk. Med osnovnošolci je 2354 učencev pričelo z izpolnjevanjem ankete, anketo pa jih je v celoti izpolnilo 2147 (91 %), vsaj delno izpolnjena je 2301 anketa (98 %), 185 osnovnošolcev (8 %) je anketo prekinilo oz. je ni izpolnilo do konca. Anketiranje v srednjih šolah se je pričelo kasneje, 24. aprila 2022, in končalo 23. junija 2022. Anketa za srednješolce je bila sicer nekoliko daljša (93 vprašanj in 519 spremenljivk), vendar so za izpolnjevanje v povprečju potrebovali ravno toliko časa kot osnovnošolci – 18 minut in pol. Med srednješolci je z izpolnjevanjem ankete pričelo 1154 oseb, anketo pa je izpolnilo do konca 952 oseb (82 %), vsaj delno izpolnjenih anket pa je bilo 1121 (97 %). Med srednješolci je bilo 193 dijakov (17 %), ki so anketo prekinili oz. je niso izpolnili do konca.

UDELEŽENCI RAZISKAVE

Na anketo je odgovarjal 2301 učenec od 7. do 9. razreda iz 46 osnovnih šol. V vzorec osnovnošolcev smo zajeli rahlo več fantov (slika 1), največ udeležencev (glej tabelo spodaj) pa je bilo v času anketiranja starih 13 let (34 %), sledijo 14-letniki (32 %) oz. 12-letniki (18 %). Po razredih je vzorec precej enakomerno zastopan, največ učencev (35 %) pa je iz 7. razredov oz. najmanj (32 %) iz 9. razredov osnovnih šol.

Slika 1:

Struktura vzorca med osnovnošolci po spolu.

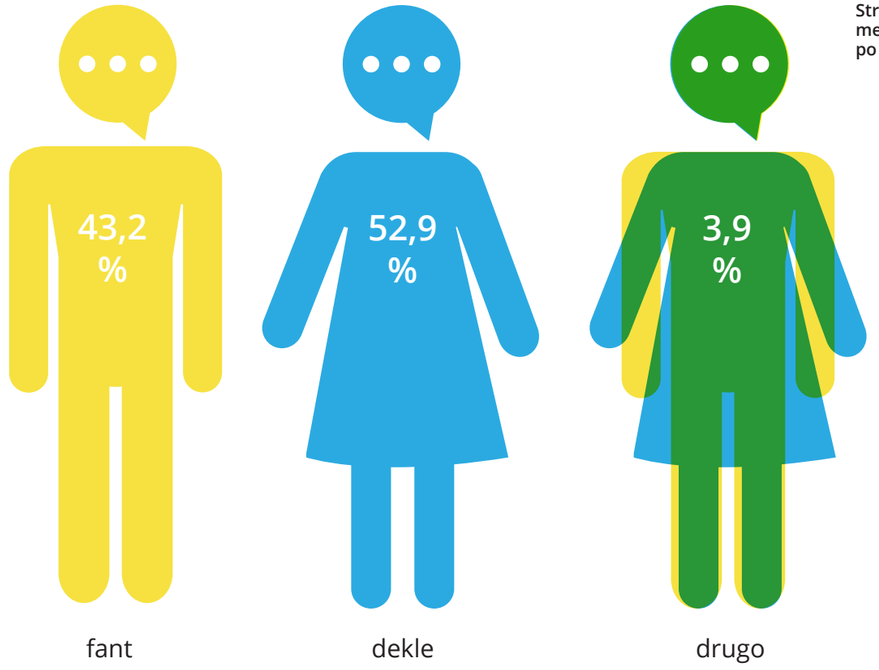
Osnovnošolci po starosti		
Starost	**n**	**%**
11 let	10	0,4
12 let	405	17,7
13 let	770	33,6
14 let	729	31,8
15 let	354	15,4
16 let	13	0,6
17 let	12	0,5

Osnovnošolci po razredih		
Razred	**n**	**%**
7. razred	802	35,1
8. razred	757	33,1
9. razred	726	31,8

Na vprašalnik je skupno odgovorilo 917 dijakov srednjih izobraževalnih programov iz 17 šol. Večina srednješolcev v vzorcu (glej sliko 2) je ženskega spola (53 %), po starosti pa so enakomerno zastopani 16- in 17-letniki, najmanj pa je dijakov, starih 19 let in več (glej tabelo spodaj). Glede na program smo v vzorec zajeli največ dijakov srednjih strokovnih programov (57 %), nato pa gimnazij (35 %).

Slika 2:

Struktura vzorca med srednješolci po spolu.

Srednješolci po starost		
Starost	**N**	**%**
14 let	1	0,1
15 let	182	16,3
16 let	289	25,8
17 let	285	25,5
18 let	258	23,1
19 let in več	103	9,2

Srednješolci po programu		
Srednješolski program	**n**	**%**
srednji poklicni (3-letni)	52	4,7
poklicno-tehnični (3+2)	35	3,1
srednji strokovni (4-letni)	638	57,2
gimnazijski (4-letni)	391	35,0

V nadaljevanju sledi prikaz rezultatov po izbranih tematikah.

PRISOTNOST DIGITALNIH TEHNOLOGIJ: ČAS, DOSTOP IN (NE)RABE NAPRAV

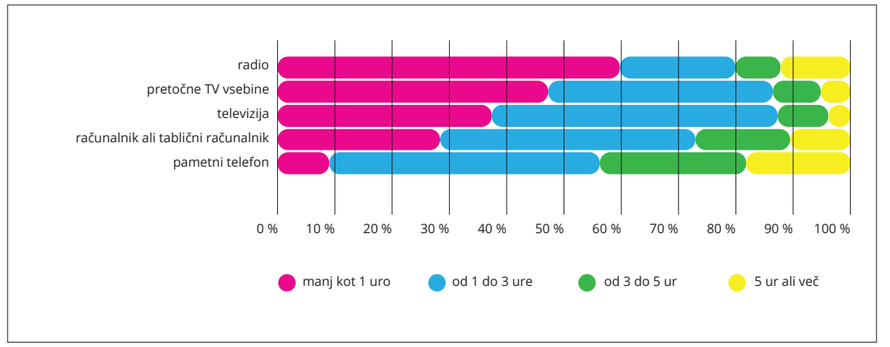
Eno težjih subjektivnih ocen zadeva vprašanje, koliko časa preživimo na napravah, saj so tako intenzivno vgrajene v naša vsakdanja početja, da jih je nemogoče natančno ujeti v smislu merjenja »količine stikov«, ki jih imamo z njimi: nenehno se jih dotikamo, prenašamo in vanje pogledujemo, tako da je naša subjektivna percepcija obremenjenosti z njimi zavajajoča, nestalna in nenatančna. To še posebej velja za mlade, čeprav imajo čas relativno jasno strukturiran glede na tipične vsakodnevne aktivnosti: dopoldneve praviloma preživijo v šoli, popoldan in zvečer so doma ali na obšolskih dejavnostih.

ČAS NA NAPRAVAH

Pri vprašanju časovne obremenjenosti mladih z različnimi napravami in medijskimi vsebinami smo zato raje kot odprti način spraševanja izbrali lestvico z vnaprej določenimi intervalnimi razmerji, saj smo presodili, da se bodo udeleženci lažje umestili v eno od možnih skupin, kot pa sami ocenili, koliko časa v dnevu dejansko porabijo na določeni napravi. Podatke je posledično smiselno brati primerjalno med posameznimi izbirami in obenem z zavestjo, da gre za težavna vprašanja in zgolj subjektivne ocene, ki niso nujno eksaktne. Podani odgovori tako služijo bolj kot orientacija o času, ne merijo pa dejansko porabljenega časa.

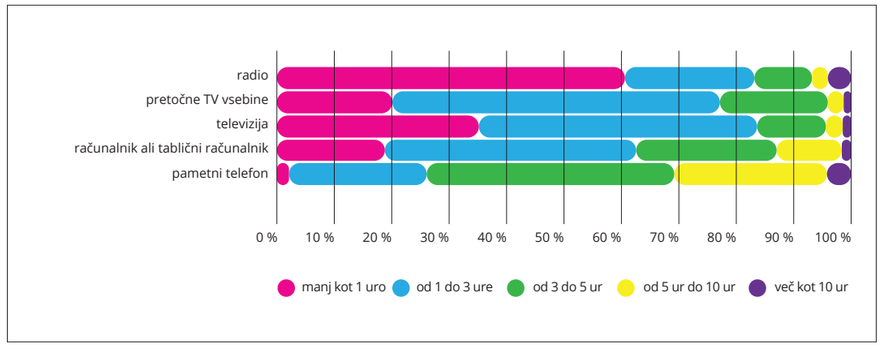
Izkaže se, da po časovni oceni vsaj med osnovnošolci prednjačijo tri naprave – pametni telefon, televizija in računalnik (slika 3), ki jih po večini uporabljajo od 1 do 3 ure dnevno, pri čemer dobra četrtina osnovnošolcev pametni telefon uporablja celo pogosteje – od 3 do 5 ur dnevno.

Osnovnošolcev, ki bi pametni telefon uporabljali več kot 5 ur dnevno, je slaba petina (18 %). Časovna vpetost v rabo pametnega telefona je med srednješolci (slika 4) še večja, saj ga večina (43 %) uporablja od 3 do 5 ur dnevno, dobra četrtina (27 %) pa kar od 5 do 10 ur dnevno.

Slika 3:
Čas, ki ga na napravah preživijo osnovnošolci.

Televizija je druga najbolj pogosta naprava, s katero mladostniki preživljajo svoj čas, saj jo večina (50 %) osnovnošolcev in skoraj enak delež dijakov (47 %) spremlja od 1 do 3 ure dnevno. Dijaki pri tem bistveno več časa gledajo pretočne TV vsebine kot osnovnošolci, ki jih večinoma (47 %) gledajo manj kot uro, medtem ko 60 % srednješolcev pretočne TV vsebine spremlja od 1 do 3 ure dnevno.

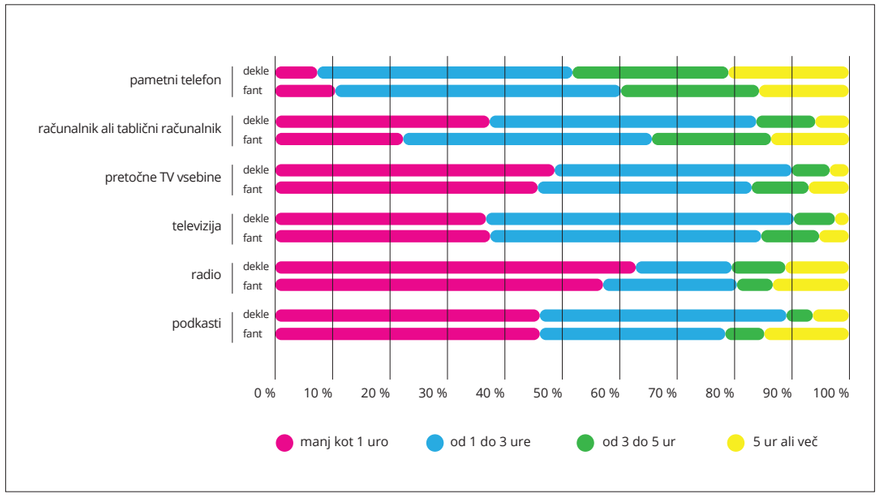
Slika 4:
Čas, ki ga na napravah preživijo srednješolci.

Podobno zgovoren je podatek, da le malo (12 %) osnovnošolcev spremlja radio in da je zgolj 11 % takih, ki za računalnikom preživijo več kot 5 ur dnevno. Zanimiv je morda rezultat, da tretjina dijakov (30 %) za računalniške igre ne porabi praktično nič časa, medtem ko je 8 % takih, ki to počnejo več kot 10 ur dnevno.

Ko smo pregledovali morebitne razlike glede na spol osnovnošolcev, se je izkazalo, da ni občutnih razlik (slika 5), razen morda pri računalnikih, ki jih dekleta uporabljajo občutno manj kot fantje, so pa dnevno pogosteje na telefonu. Osnovnošolci rahlo pogosteje spremljajo pretočne TV vsebine kot osnovnošolke.

Slika 5:

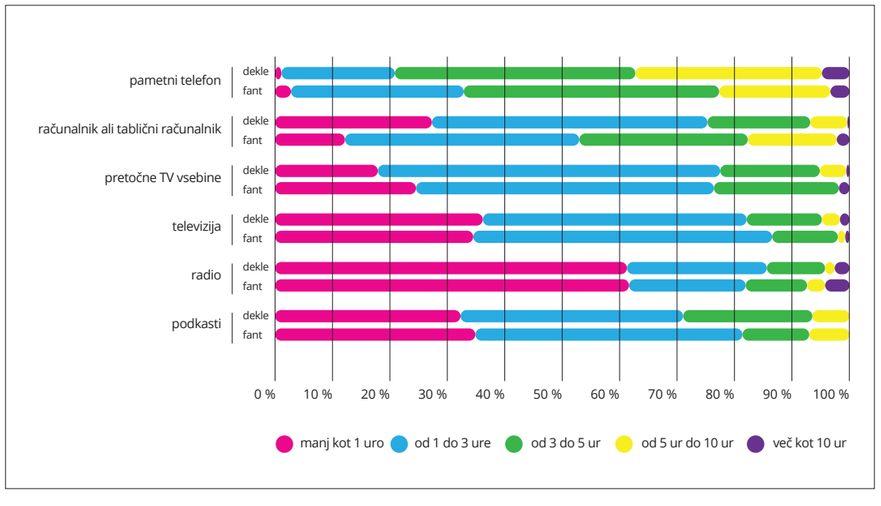
Čas, ki ga na napravah preživijo osnovnošolci, glede na spol.

Na prvi pogled se zdi, da tudi med dijaki in dijakinjami ni večjih razlik glede na spol (slika 6), razen da je primerjalno delež uporabe računalnikov ponovno večji med dijaki, medtem ko so dijakinje pogostejše uporabnice pametnega telefona. Pri ostalih napravah je slika bolj homogena in kaže se, da je radio še najmanj pogost medij med srednješolci.

Slika 6:

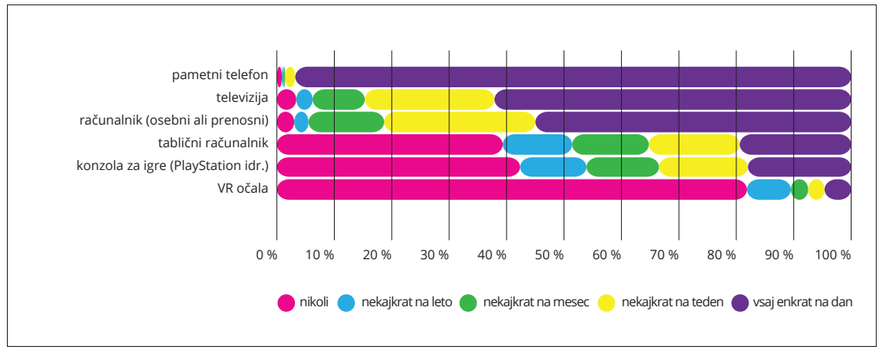
Čas, ki ga na napravah preživijo dijaki, glede na spol.

POGOSTOST UPORABE NAPRAV MED OSNOVNOŠOLCI

Ni pa subjektivna ocena preživetega časa z napravami edini možni način »lovljenja« prisotnosti tehnologije med mladimi. V študijah pogosto uporabljamo tudi drug način spraševanja, ko udeleženca umestimo v izbran časovni okvir (denimo tipičen dan, teden, mesec, leto) in znotraj tega sprašujemo o pogostosti izbranih aktivnosti. V našem primeru smo kot časovni interval izbrali obdobje enega leta, saj smo spraševali po zelo različnih napravah, ki niso nujno dostopne vsem učencem, se pa lahko z njimi občasno srečajo drugje – pri sorodnikih, prijateljih, vrstnikih ali na kakšnih dogodkih in morda v šolah. Hkrati pa gre za neke vrste »kontrolne« spremenljivke, ki nam odstirajo posamezne izbire in razpršijo podatke znotraj vzorca udeležencev.

Tako se je časovna ocena osnovnošolcev, da je pametni telefon zanje najbolj priljubljena naprava, ki jo tudi najpogosteje uporabljajo, zgolj še potrdila (slika 7): 96 % jih namreč jasno odgovarja, da ga uporabijo vsaj enkrat dnevno, takoj za telefonom pa televizijo (62 %) in računalnik (55 %). Velika večina osnovnošolcev še nikoli ni uporabila VR očal (82 %) ali konzole za igre (42 %). Takih, ki nikoli ne uporabljajo pametnega telefona, je le zanemarljiv 1 % osnovnošolcev.

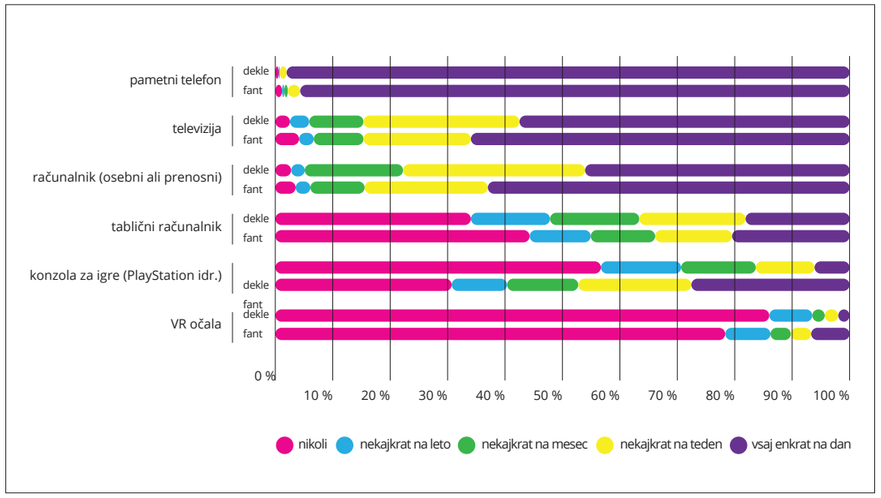
Slika 7:

Pogostost rab naprav med osnovnošolci.

Obstajajo pa določene razlike med osnovnošolci glede na spol: fantje so večinoma pogosteje na računalnikih kot dekleta, pa tudi na konzolah za igre in pred televizijo. Dekleta so na napravah manj pogosto, razen na pametnem telefonu, kjer pa niso bistveno več kot fantje. Je pa kar nekaj osnovnošolcev obeh spolov, ki nikoli ne uporabljajo tabličnega računalnika: pravzaprav je tak največji delež (44 %) fantov in dobra tretjina (34 %) deklet. Tablični računalniki, konzole in VR očala sodijo torej med tiste naprave, ki jih poznajo le nekateri osnovnošolci. Telefon pa je kot naprava prisoten pri vseh udeležencih raziskave, saj ga imajo praktično vsi v vzorec zajeti osnovnošolci, ki ga tudi dnevno uporabljajo.

Slika 8:

Pogostost rab naprav med osnovnošolci glede na spol.

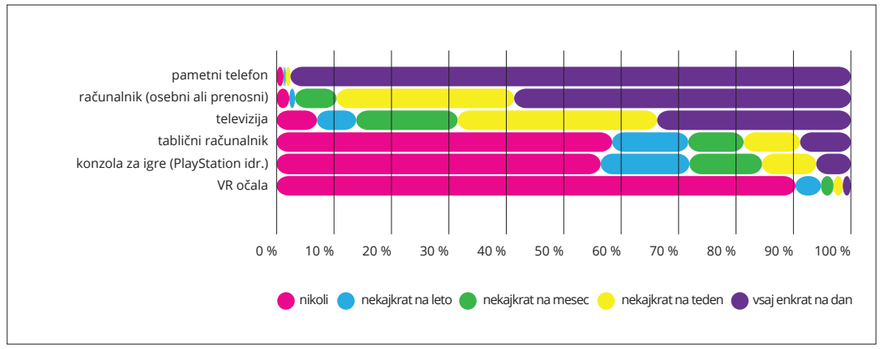

JE KDO TUDI ODKLOPLJEN?

Med vsemi osnovnošolci v vzorcu smo zajeli zanemarljivo število učencev – le 18 –, ki ne uporabljajo pametnega telefona. Ko smo jih posebej spraševali o razlogih za to, je večina med njimi (50 %) odgovorila, da ga ne potrebujejo, skoraj tretjina (28 %) pa, da ga v času anketiranja ne smejo uporabljati. Le en udeleženec je zabeležil, da ga nima, ker si ga ne more privoščiti. Nekaj več osnovnošolcev (65 oz. 3 % vzorca) je odgovorilo, da ne uporabljajo računalnika, pri čemer ga večina (34 %) niti ne pogreša, slabih 14 % pa ga ne sme uporabljati. 8 % učencev je odgovorilo, da si računalnika ne morejo privoščiti. Podobna je situacija glede pretočnih TV vsebin: med tistimi osnovnošolci, ki jih ne spremljajo, je tretjina brez dostopa in ga niti ne pogreša, dobra desetina pa dostop ima, a jih ne sme spremljati.

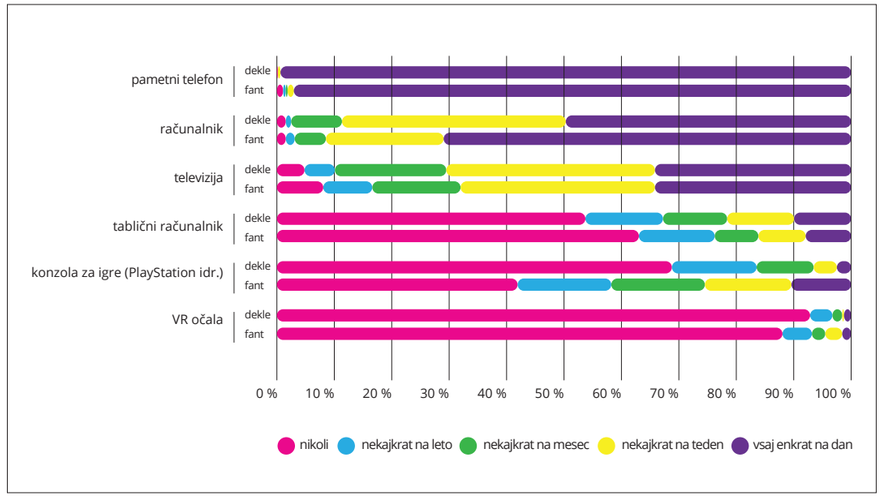
KAJ PA DIJAKI?

Podobna situacija glede prisotnosti naprav velja za srednješolce (slika 9): pametni telefon dnevno uporabljajo praktično vsi (98 %), računalnik občutno manj (59 %), televizijo pa dnevno spremlja samo še tretjina dijakov. Na drugi strani je 90 % dijakov, ki nikoli ne uporabljajo VR očal, skoraj dve tretjini pa je takih (58 %), ki nikoli ne uporabljajo tablice, in 56 % takih, ki ne uporabljajo konzole za igre.

Slika 9:

Pogostost rab naprav med srednješolci.

Slika 10:

Pogostost rab naprav med srednješolci glede na spol.

Med prisotnimi napravami med dijaki so določene razlike tudi med spoloma (slika 10), predvsem v odnosu do rabe računalnika, ki ga dnevno bistveno pogosteje uporabljajo fantje (71 %) kot dekleta (50 %), medtem ko je dnevno spremljanje televizije med spoloma praktično izenačeno. Bolj »tipično fantovske« naprave med dijaki ostajajo konzole, a pričakovano ne tako izrazito, kot to velja med osnovnošolci.

REGULACIJE DOSTOPA IN UPORABE TEHNOLOGIJ V DRUŽINAH

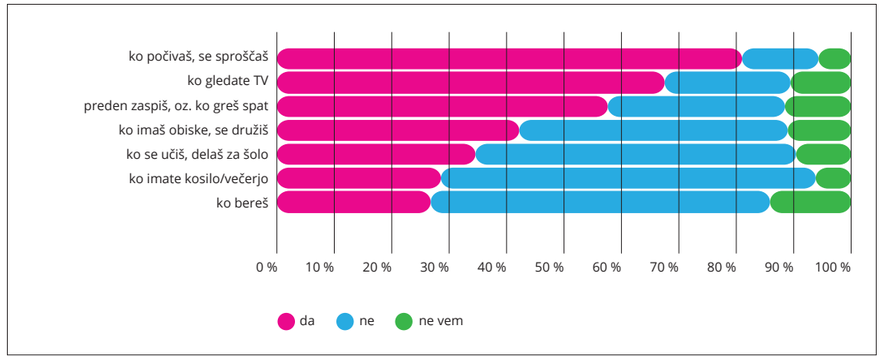
Medijske preference se oblikujejo v konkretnih kontekstih, ki nadgrajujejo in prilagajajo tehnološke zmožnosti medijev, včasih pa jih tudi otežijo. Zato smo mlade spraševali o spodbudah in omejitvah, ki jih imajo pri rabah tehnologij znotraj svojih družin. Osvetlitev družinskega konteksta, v katerem odraščajo mladostniki, razkriva raznolike vzorce urejanja digitaliziranega vsakdana mladih. Ta poteka skozi družinska pravila, starševske prepovedi in tudi spodbude. Tako med drugim ugotavljamo, da so starši pogosteje zaščitniški do deklet, z odvzemom ali prepovedjo določenih naprav in omejevanjem vsebin pa pogosteje disciplinirajo fante.

OMEJEVANJE IN USMERJANJE RABE V DRUŽINAH OSNOVNOŠOLCEV

Ko smo osnovnošolce vprašali, kakšna pravila imajo v družini glede dostopa in uporabe različnih naprav (glej sliko 11), se je izkazalo, da so naprave, kot npr. telefon, računalnik, tablica, praviloma dovoljene v prostem času kot sprostitev (81 %), prav tako pa so večini dovoljene ob gledanju televizije (68 %) in pred spanjem (58 %). Med situacijami oziroma aktivnostmi, ko večini osnovnošolcev raba tehnologij ni dovoljena, pa so skupni obedi (65 %), branje (59 %) in učenje (56 %). Med druženjem oziroma obiski so pravila enakomerneje porazdeljena: skoraj pri polovici je raba prepovedana (47 %), pri drugi polovici pa dovoljena (42 %).

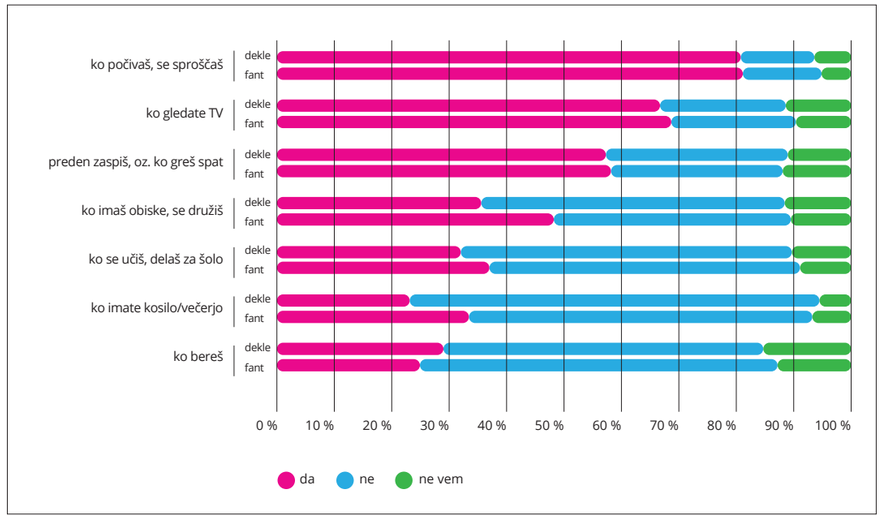
Na prvi pogled pri tem ni opaziti pomembnejših razlik po spolu, sploh ne ob »prostočasnih« dejavnostih, kot so počitek in sproščanje, gledanje televizije in spanje (slika 12). A skoraj pri vseh drugih dejavnostih je fantom raba naprav pogosteje dovoljena kot dekletom, še posebej pri druženju, ko lahko naprave uporablja skoraj polovica (48 %) fantov in le dobra tretjina (36 %) deklet. Podobno velja pri jedi, kjer lahko naprave uporablja tretjina (36 %) fantov in slaba četrtina (23 %) deklet. Tretjina obeh spolov poroča,

da lahko med učenjem oziroma delom za šolo uporabljajo naprave (37% fantov in 32 % deklet). Med branjem pa denimo fantje pogosteje poročajo, da jim uporaba naprav ni dovoljena (62 %), v primerjavi z dobro polovico osnovnošolk (56 %).

Slika 11:

Dovoljene rabe naprav v družinah osnovnošolcev.

Slika 12:

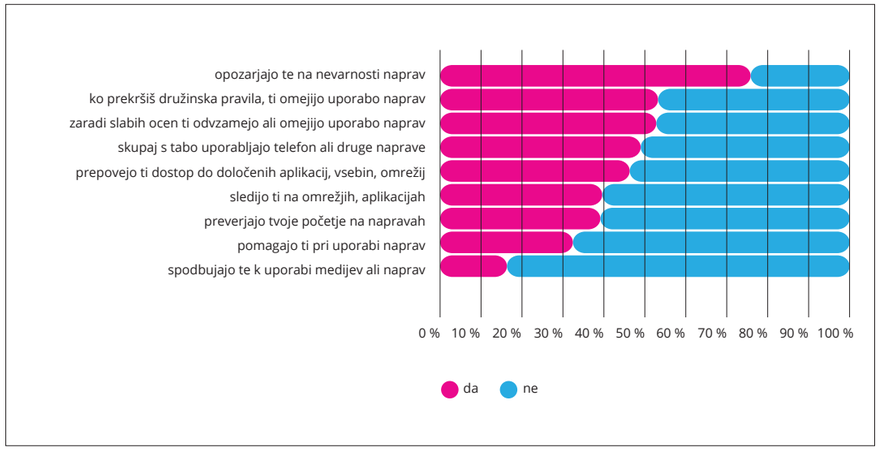
Dovoljene rabe naprav v družinah osnovnošolcev glede na spol.

Anketirane smo povprašali tudi o tem, kako starši usmerjajo njihovo rabo tehnologij (slika 13). Osnovnošolci v veliki meri poročajo, da jih starši najpogosteje opozarjajo na nevarnosti naprav (76 %), manj pa jim prepovedujejo določene vsebine (46 %). Več kot polovica osnovnošolcev nadalje poroča, da so naprave v njihovi družini sredstvo discipliniranja, in sicer ko kršijo pravila ali dobijo slabe ocene. Kar velik del (39 %) osnovnošolcev poroča tudi, da jim starši sledijo na omrežjih in preverjajo njihovo početje na napravah. Še več oz. skoraj polovica (49 %) osnovnošolcev pa pravi tudi, da starši skupaj z njimi uporabljajo digitalne naprave, pri čemer ne vemo, kaj točno počno in s kakšnim namenom. Nekaj manj (39 %) osnovnošolcem pa starši pomagajo pri uporabi naprav in zares le manjšino (16 %) spodbujajo k uporabi digitalnih tehnologij.

Zdi se, da starši dekleta in fante pri tem različno obravnavajo, vsaj taka je percepcija samih otrok: do deklet so bolj zaščitniški, saj pri večini (41 %) preverjajo njihovo početje na napravah (v primerjavi s 37 % fantov) in jim pogosteje tudi sledijo na omrežjih (slika 14). Bistveno več deklet (84 %) pa starši opozarjajo na nevarnosti naprav, čeprav to doživljajo tudi fantje, a v manjšem obsegu (69 % fantov). Zanimiva je tudi razlika pri disciplíniranju otrok z odvzemom telefona: to namreč pogosteje doleti fante zaradi slabih ocen (58 % fantov in 47 % deklet) ter zaradi kršitve družinskih pravil, kjer pa ni bistvenih razlik med spoloma.

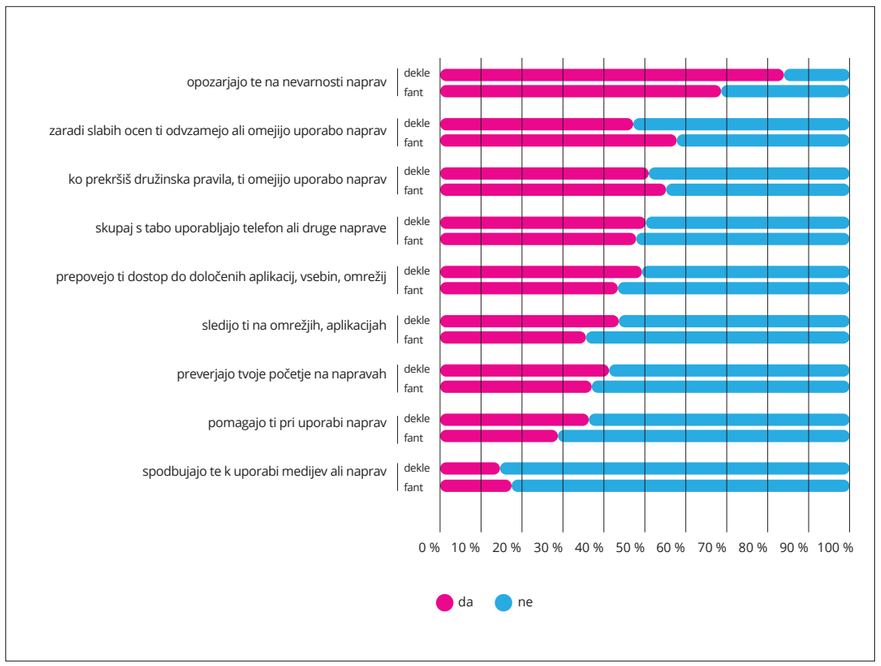
Slika 13:

Starševsko usmerjanje rabe tehnologij pri osnovnošolcih.

Slika 14:

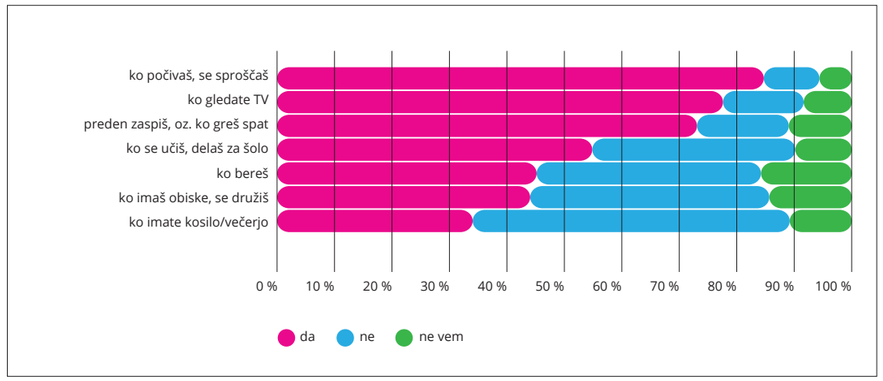
Starševsko usmerjanje rabe tehnologij pri osnovnošolcih glede na spol.

MANJ PREPOVEDI V DRUŽINAH DIJAKOV?

Pričakovali smo, da bo omejevanje v družinah z rastjo starosti otrok manjše. Ugotovitve kažejo, da so podobno kot pri osnovnošolcih naprave v družinah dijakov najpogosteje dovoljene med sproščanjem (85 %), ob gledanju televizije (78 %) in pred spanjem (73 %), in pričakovano so dijaki deležni manj prepovedi. Njihove prakse so posledično tudi manj regulirane (slika 15). Srednješolci tako v večini poročajo, da lahko uporabljajo naprave med učenjem (55 %), branjem (45 %) in ko imajo obiske oziroma se družijo (44 %), oziroma je med njimi manjši delež takšnih, ki naprav v naštetih situacijah ne smejo uporabljati. Edina omejitev, ki velja za večino dijakov, je prepoved uporabe tehnologij med jedjo (55 %).

Drugače kot pri osnovnošolcih pa se kažejo razlike v tem, kako družine regulirajo rabe naprav glede na spol dijakov (glej sliko 16). Denimo, dekleta so v štirih situacijah v prednosti pred fanti – raba jim je bolj dovoljena med branjem (49 % proti 40 %), pred spanjem (77 % proti 70 %), ob gledanju TV (81 % proti 75 %) ter med sproščanjem in počitkom (88 % proti 83 %), a obenem so te razlike majhne. Nekoliko več dijakov pa lahko naprave uporablja med tem, ko se družijo oziroma imajo obiske (47 % proti 41 %), med jedjo (35 % proti 33 %) in ko se učijo (56 % proti 54 %), a tudi tu so razlike zares minimalne.

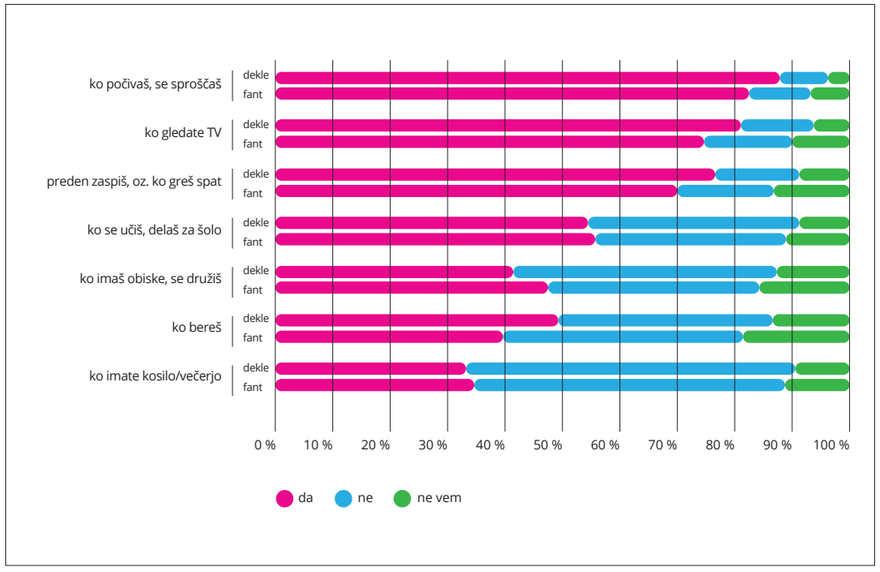

Slika 15:

Dovoljene rabe naprav v družinah srednješolcev.

Slika 16:

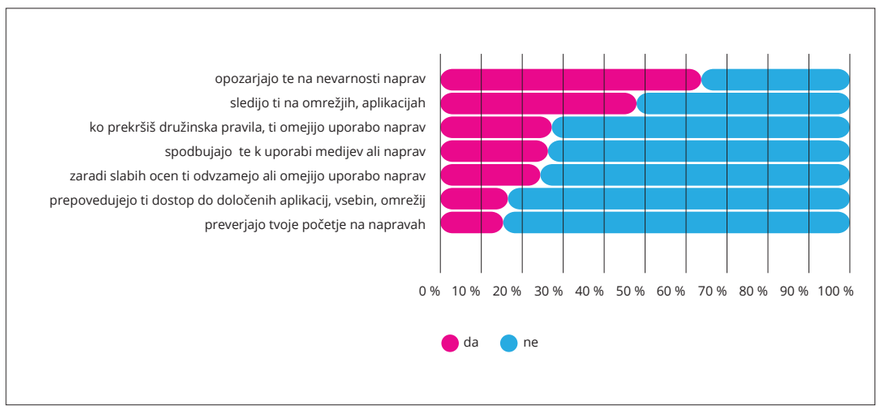
Dovoljene rabe naprav v družinah srednješolcev glede na spol.

Dijake nadalje starši najpogosteje opozarjajo na nevarnosti naprav (64 %), skoraj polovici pa sledijo na družbenih omrežjih (48 %). Morda je presenetljiv podatek, da za približno četrtino dijakov naprave v družini še vedno nastopajo kot orodje za discipliniranje, predvsem ko kršijo družinska pravila (27 %) ali dobijo slabe ocene (24 %). Ta delež je sicer približno polovico manjši kot pri osnovnošolcih. Na drugi strani pa dobro četrtino dijakov (26 %) starši spodbujajo k uporabi naprav, medtem ko le manjšini (17 %) prepovedujejo dostop do določenih vsebin oz. preverjajo njihovo početje na napravah (15 %).

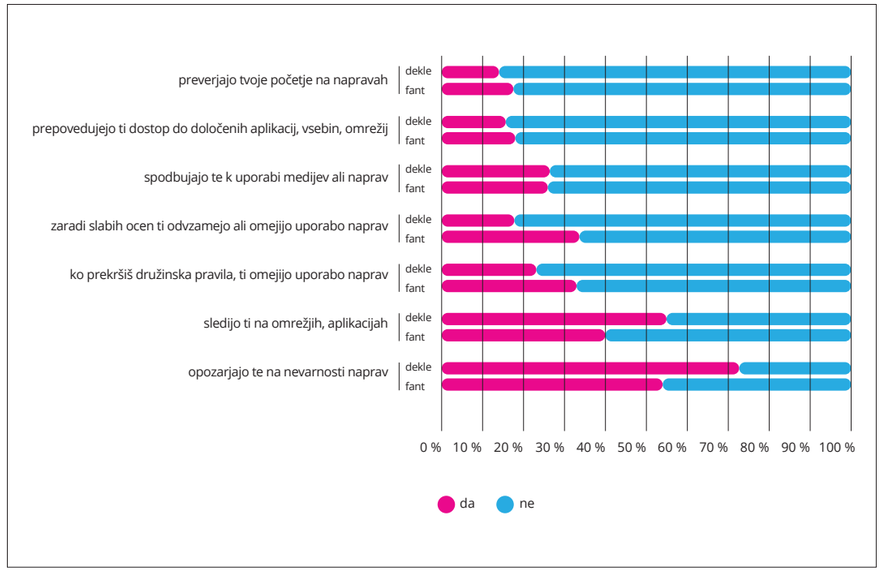
Slika 17:

Starševsko usmerjanje rabe tehnologij pri srednješolcih.

Slika 18:

Starševsko usmerjanje rabe tehnologij pri srednješolcih glede na spol.

Glede na spol je najizrazitejša razlika pri discipliniranju dijakov z odvzemom telefona oziroma omejitvijo uporabe, ki veliko pogosteje doleti fante: dobro tretjino (34 %) zaradi slabih ocen (in le 18 % deklet) ter drugo tretjino (33 %) zaradi kršitve družinskih pravil (in skoraj četrtino oz. 23 % deklet). Starši po drugi strani na družbenih omrežjih pogosteje sledijo dijakinjam (55 %) kot dijakom (40 %), rahlo pogosteje pa preverjajo početje na napravah in prepovedujejo dostop do določenih vsebin fantom. O protekcionizmu v obliki opozoril glede nevarnosti naprav poroča presenetljivo velik delež deklet – kar dve četrtini (73 %) dijakinj, medtem ko prisotnost tovrstnih opozoril navaja bistveno manj (54 %) fantov.

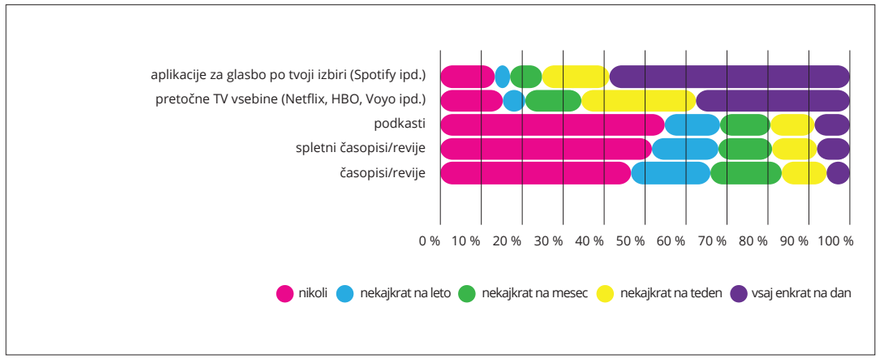
MEDIJSKE PREFERENCE MLADIH

KAJ NAJRAJE SPREMLJAJO OSNOVNOŠOLCI?

Poleg vpogleda v prisotnost tehnoloških naprav v vsakdanjem življenju smo mladostnike spraševali tudi o vsebinah oz. spremljajočih medijih, ki jim na različnih napravah sledijo, jih gledajo, izbirajo. Zanimalo nas je, kako pogosto spremljajo pretočne platforme, tiskane medije, spletne edicije, podkaste ipd. Za lažjo primerjavo izbranih preferenčnih vsebin in zaradi kasnejšega ocenjevanja drugih praks, ki jih na napravah izvajajo, smo povsod ohranili enako lestvico odgovorov. Ker je šlo za daljši niz posameznih vprašanj, so učenci na ta način tudi lažje odgovarjali in podajali morebitne razlike v pogostosti rab in preferenčnih vsebin.

Med osnovnošolci so najbolj popularne personalizirane aplikacije za glasbo (slika 19), ki jih dnevno spremljata skoraj dve tretjini osnovnošolcev (59 %), manj, a še vedno večina pa jih sledi tudi pretočnim TV vsebinam (dnevno kar dobra tretjina oz. 38 %). Navade dostopa do glasbenih vsebin so torej že med osnovnošolci pod močnim vplivom sodobnih pretočnih ponudnikov, kar je zanimiv podatek tudi za interpretacijo širših medijskih sprememb v življenju mladostnikov. Glasbo namreč učenci zadnje triade v izraziti večini (75 %) spremljajo prek pretočnih aplikacij.

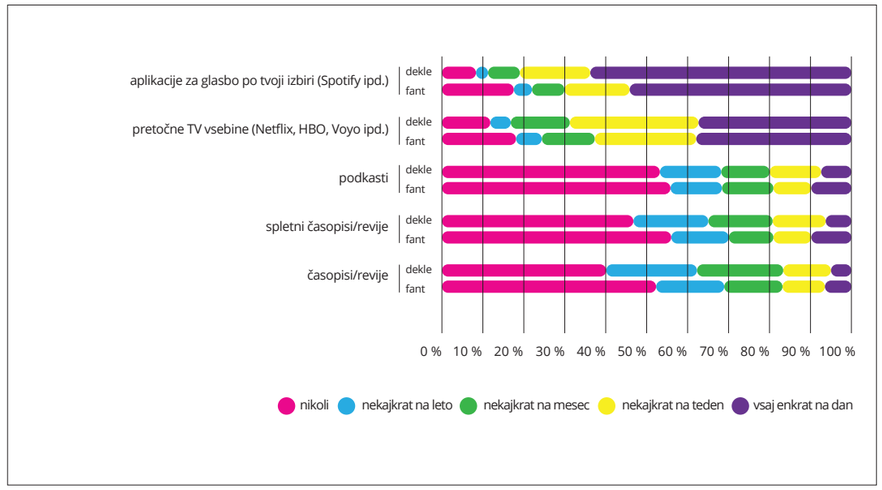
Če kot medijske vsebine prednjačijo prilagodljive glasbene in televizijske platforme, pa podkasti zaenkrat vsaj med učenci osnovnih šol še niso tako popularni: večina (55 %) jih ne spremlja nikoli, je pa vseeno manjši delež takih, ki jih poslušajo dnevno (8 %). Podobno so osnovnošolcem manj zanimivi spletni časopisi oz. tiskane edicije (časopisi in revije), čeprav se izkaže, da majhen delež učencev tiskane medije oz. njihove spletne edicije spremlja dnevno (približno 13 % vseh) oz. tedensko (22 % vseh). Informacij, za katere edicije točneje gre, v anketni situaciji nismo zbirali.

Slika 19:

Pogostost spremljanja izbranih vsebin pri osnovnošolcih.

Na ravni omenjenih izbir med osnovnošolci ni izrazitih razlik med spoloma (slika 20). Delno so prisotne le v primeru pretočnih glasbenih aplikacij, za katere dekleta odgovarjajo, da jih uporabljajo pogosteje: dnevno Spotify in podobne aplikacije uporablja 64 % deklet v primerjavi s 54 % fantov, ki pa pogosteje posegajo po spletnih edicijah časopisov ali revij in delno po podkastih. Pretočne TV vsebine pa nasprotno sploh ne kažejo opaznih razlik glede na spol, saj jih dnevno spremlja povsem enak delež fantov kot deklet (37 %).

Slika 20:

Pogostost spremljanja izbranih vsebin pri osnovnošolcih glede na spol.

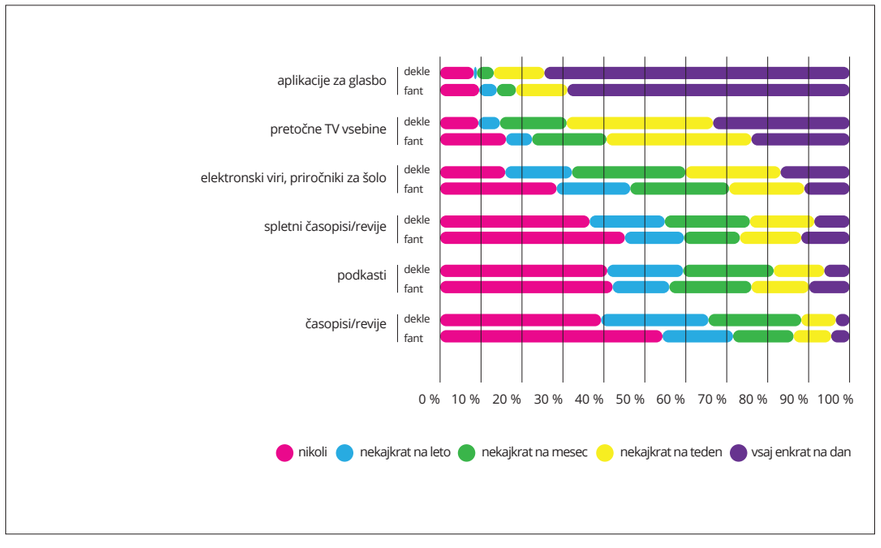
PREFERENČNE VSEBINE MED DIJAKI

Med dijaki se ohranja podobna slika – pretočne medijske vsebine so visoko v ospredju, manj pa so popularni podkasti (slika 21). Pogostost rabe personaliziranih aplikacij za glasbo ostaja večja med dijakinjami: kar 75 % deklet dnevno konzumira aplikacije za glasbo v primerjavi z 69 % fantov. Tudi pretočne TV vsebine se zdijo rahlo bolj izrazito popularne med dijakinjami: skoraj 70 % jih spremlja vsaj tedensko ali dnevno, medtem ko to počne 60 % fantov. Enako kot med osnovnošolci se podkasti tudi med dijaki še niso prijeli: večina, okrog 40 %, jih ne spremlja nikoli, jih pa slaba četrtina (24 %) fantov spremlja tedensko ali pogosteje.

Pri časopisih in spletnih edicijah se zdi, da jih dnevno rahlo pogosteje spremljajo dijaki, a če pogledamo odgovore tistih, ki jih ne spremljajo nikoli, prednjačijo fantje pred dekleti: kar 45 % dijakov namreč spletnih časopisov ali revij ne spremlja nikoli, medtem ko je takih dijakinj malenkost manj (37 %). Spletnim edicijam časopisov sicer vsaj tedensko sledi četrtina (25 %) dijakinj in skoraj enak delež dijakov (27 %), tako da tudi med dijaki obstaja skupina bralcev časopisnih portalov. So pa zato med dijaki bolj zaželeni spletni viri, ki so neposredno povezani s šolskimi obveznostmi: elektronske vire, priročnike za šolo in e-učbenike sicer tedensko uporablja več deklet (40 %) kot fantov (30 %), manj pa je takih, ki tega ne počnejo nikoli (16 % deklet in tretjina fantov).

Slika 21:

Pogostost spremljanja izbranih vsebin pri srednješolcih glede na spol.

DIGITALNE TEHNOLOGIJE IN VSAKDAN

Številne študije poudarjajo, kako je vsakdanje življenje v digitalni dobi odvisno od različnih prevladujočih "platform", kot so denimo TikTok, Instagram, Facebook, Twitter ipd. Gre za infrastrukture, ki v obliki aplikacij ali spletnih vmesnikov uporabnikom omogočajo deljenje, povezovanje in razvijanje novih oblik rab. Posledično je fokus nekaterih raziskav natančneje usmerjen tudi v proučevanje tega, kako se specifične tehnološke lastnosti, funkcije in logika teh platform povezujejo z določenimi družbenimi in kulturnimi praksami: od socialnih interakcij in informiranja oz. gledanja ali spremljanja do ustvarjanja in generiranja skupnosti.

Podatki tukajšnje raziskave potrjujejo oceno, da so družbena omrežja in spletne aplikacije družbena realnost sodobne mladine: kar 96 % osnovnošolcev med 11 in 17 leti ter 98 % dijakov med 14 in 19 leti namreč pravi, da jih uporabljajo, nas pa je zanimalo predvsem, katera družbena omrežja so med mladimi v Sloveniji najbolj priljubljena in kaj z njimi pravzaprav počnejo. V tukajšnjem poročilu prikazujemo le nekatere sumarne rezultate o preferencah in običajnih rabah družbenih omrežij ločeno glede na vzorec in spol učencev, čeprav ponuja anketni vprašalnik vrsto drugih, bolj poglobljenih analiz.

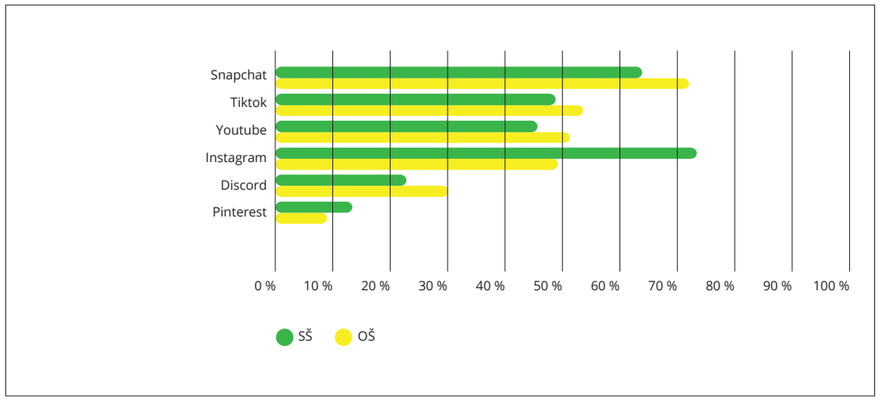
PREFERENČNA DRUŽBENA OMREŽJA MED OSNOVNOŠOLCI IN DIJAKI

Anketiranci so s seznama različnih družbenih omrežij in aplikacij lahko izbrali svoja tri najljubša in tako dijaki kot osnovnošolci so praviloma izbirali podobno (slika 22). Med najbolj pogostimi izbirami tako najdemo Snapchat, TikTok, Youtube, Instagram, ki jih je med najbolj priljubljene uvrstila polovica ali še več osnovnošolcev in dijakov. Pogosta izbira je bil tudi Discord (izbralo ga je 23 % dijakov in 30 % osnovnošolcev), pa denimo še Pinterest (nekoliko bolj popularen pri srednješolcih s 13 % vseh anketirancev), medtem ko je Facebook dobil le nekaj odstotkov glasov (izbralo ga je 6 % dijakov in 4 % osnovnošolcev).

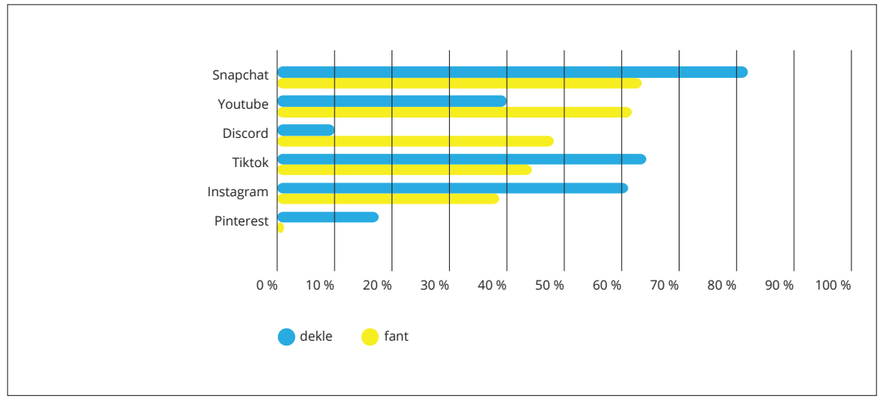
Ko primerjamo izbire dijakov z izbirami osnovnošolcev, je najbolj opazna razlika pri družbenem omrežju Instagram, ki je daleč najbolj popularen med srednješolci (73 % vseh anketiranih), medtem ko ga je med najbolj priljubljena omrežja uvrstila polovica osnovnošolcev (49 %). Najbolj priljubljena omrežja med osnovnošolci pa so očitno Snapchat (72 %), nato sledita TikTok in Youtube.

Slika 22:

Najpogosteje izbrana omrežja med dijaki in osnovnošolci.

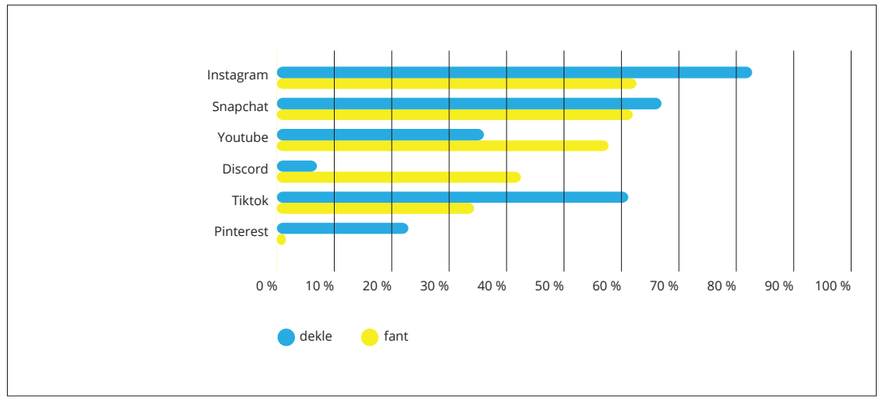

Tako pri osnovnošolcih kot pri dijakih je ponekod opazna razlika med spoloma. Pri osnovnošolcih (slika 23) je omrežje Snapchat izbralo več deklet (82 %) kot fantov (63 %). Med fanti je druga najbolj priljubljena izbira Youtube (62 %), ki ga je izbralo »samo« 40 % osnovnošolk, medtem ko je pri dekletih to TikTok (64 %), ki ga je izbralo 44 % fantov. Podobno razmerje je tudi pri omrežju Instagram, ki je bistveno bolj priljubljen med osnovnošolkami. Najbolj opazne razlike med spoloma pa so pri izbiri omrežij Discord in Pinterest. Discord je bistveno bolj priljubljena izbira pri osnovnošolcih (48 %), medtem ko so osnovnošolke pogosteje izbrale omrežje Pinterest (18 %), ki ga je izbral le dober odstotek osnovnošolcev.

Slika 23:

Najpogosteje izbrana omrežja pri osnovnošolcih glede na spol.

Slika 24:

Najpogosteje izbrana omrežja pri srednješolcih glede na spol.

Pri srednješolcih sta tako med obema spoloma (slika 24) najbolj priljubljeni omrežji enaki – Instagram in Snapchat, pri čemer je Instagram izbralo občutno več dijakinj (83 %) kot dijakov (63 %). Razlika je na tretjem mestu, kjer je med dijaki bolj priljubljen Youtube (58 % v primerjavi s 36 % dijakinj), med dijakinjami pa TikTok (61 % v primerjavi s 34 % dijakov). Zelo opazna razlika je ponovno pri omrežjih Discord in Pinterest. Discord je izbralo 42 % dijakov v primerjavi s 7 % dijakinj, medtem ko je Pinterest izbrala skoraj četrtina dijakinj (23 %) in spet zgolj dober odstotek dijakov.

VSAKDANJE PRAKSE NA DIGITALNIH NAPRAVAH

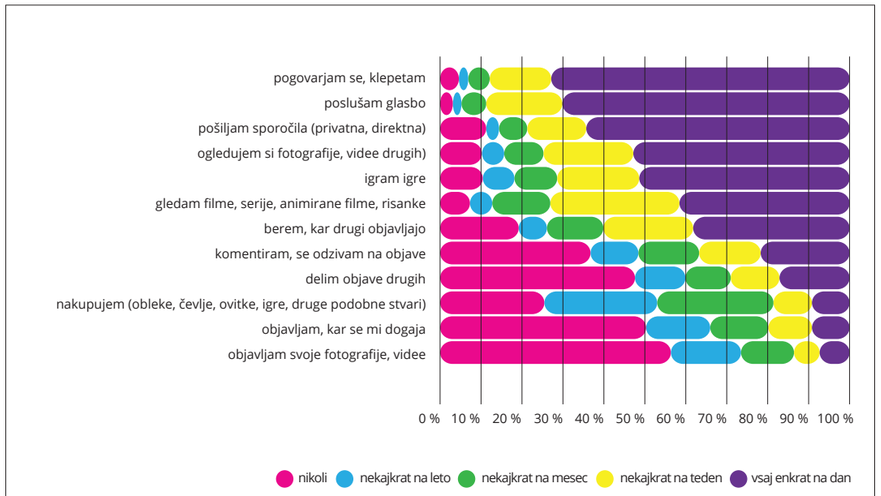
Nabora osebnih preferenc glede določenih aplikacij in družbenih medijev pa ne gre razumeti ločeno od aktivnosti, ki jih mladi skoznje izvajajo. Ravno nasprotno, šele poznavanje (vsakdanjih) praks, ki se v teh okoljih odvijajo, nam bolj nazorno oriše, zakaj so nekatera omrežja bolj popularna od drugih in s čim je njihova domnevna neizogibnost sploh povezana.

KAKO TEHNOLOGIJE STRUKTURIRAJO VSAKDAN OSNOVNOŠOLCEV?

Osnovnošolci (slika 25) se v veliki večini dnevno prek telefonov, aplikacij ali družbenih omrežij predvsem pogovarjajo (73 %), poslušajo glasbo (70 %) ali pošiljajo zasebna sporočila (64 %). Najmanj pa objavljajo svoje fotografije ali videe (56 %) ali kar se jim dnevno dogaja (50 %). Bistveno pogosteje si namreč ogledujejo fotografije ali videe drugih (53 %), igrajo igre (51%) ali gledajo filme, serije, risanke (42 %).

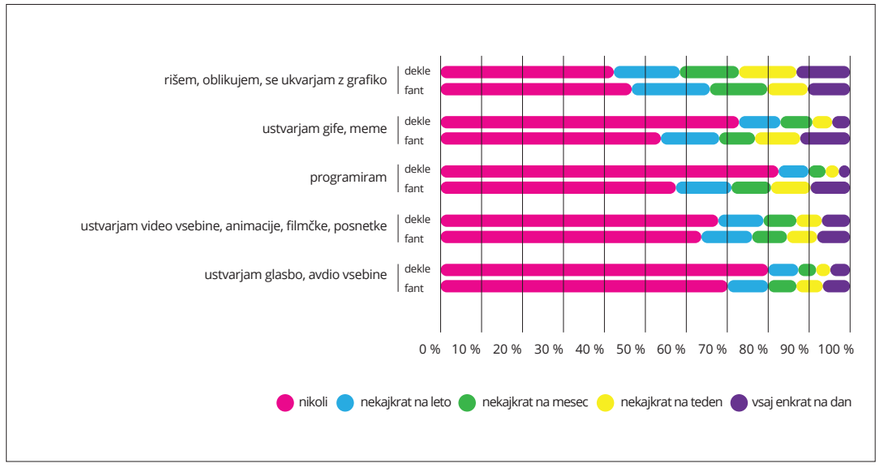
Slika 25:

Vsakdanje prakse osnovnošolcev na družbenih omrežjih.

Glede na pogostost omenjenih aktivnosti so vendarle opazne razlike po spolu, ki pa niso zelo izrazite: po pogostosti še najbolj izstopajo poslušanje glasbe in pogovarjanje, klepetanje, kar dnevno počne bistveno več osnovnošolk (78 % oz. 79 %) kot osnovnošolcev (63 % oz. 67 %). Fantje pa po drugi strani izrazito pogosteje igrajo igre: dnevno to počne namreč kar 69 % osnovnošolcev, medtem ko je takih osnovnošolk le tretjina (32 %).

Rahlo bolj izrazite specifike v praksah osnovnošolcev po spolu se nanašajo na t. i. ustvarjalne prakse, ki jih sicer večina vzorca ne izvaja, a med tistimi, ki jih dnevno ali tedensko prakticirajo, so pogosteje fantje: ti pogosteje ustvarjajo gife in meme, prav tako pogosteje programirajo, ustvarjajo video vsebine ali animacije, pa tudi glasbo in avdio vsebine (slika 26).

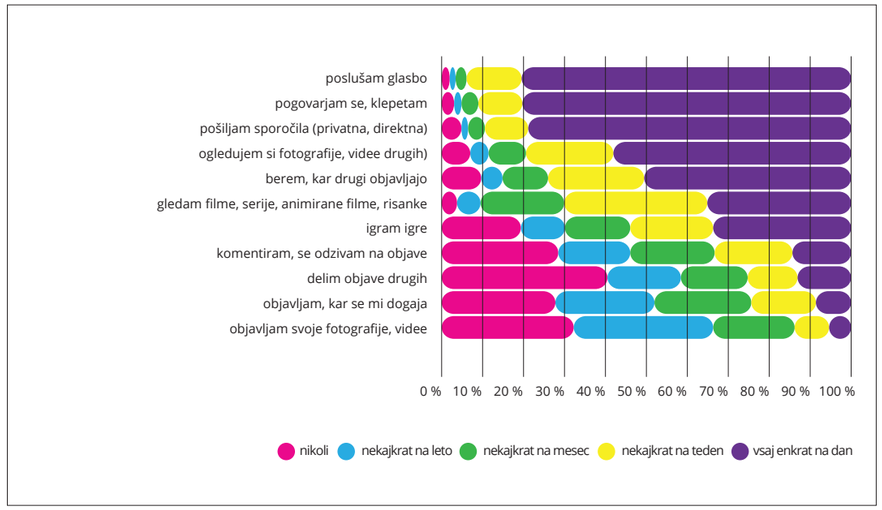

Slika 26:

Ustvarjalne prakse osnovnošolcev glede na spol.

KAJ POČNEJO DIJAKI?

Srednješolci (slika 27) na družbenih omrežjih in telefonih podobno najpogosteje poslušajo glasbo (81 %), klepetajo (80 %) in si pošiljajo sporočila (79 %). V najmanjši meri pa podobno kot osnovnošolci objavljajo svoje fotografije, videe (tega jih nikoli ne počne skoraj tretjina) ali objavljajo, kaj se jim dogaja (dnevno le 9 %, nikoli pa 28 %). Dnevno gleda filme, serije ali animirane filme nekaj več kot tretjina srednješolcev, ravno toliko jih igra igre.

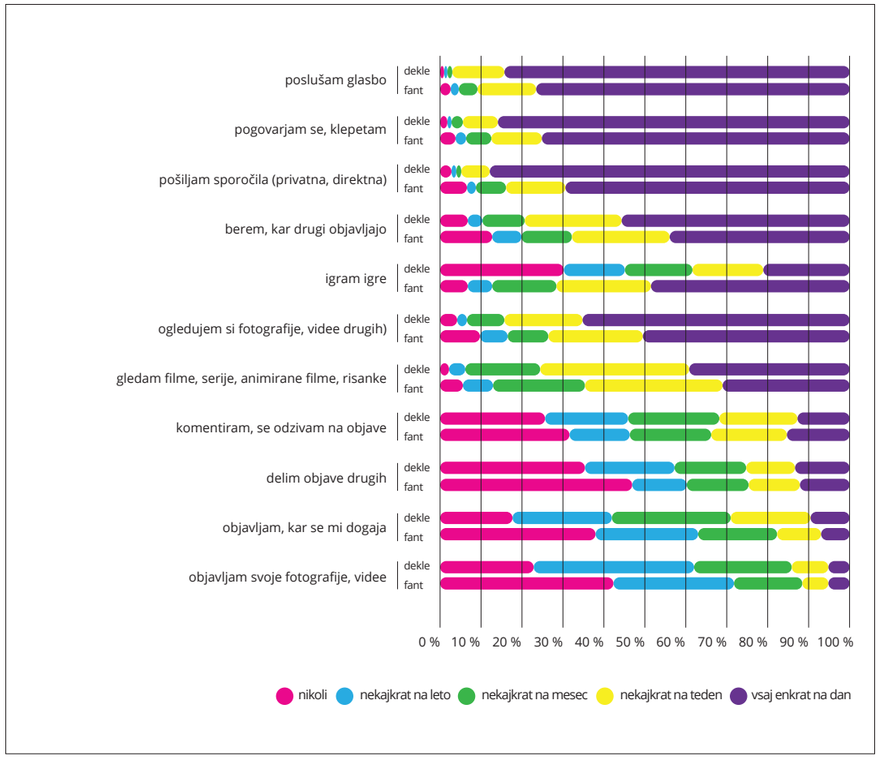

Slika 27:

Vsakdanje prakse srednješolcev na družbenih omrežjih.

Slika 28:

Vsakdanje prakse srednješolcev na družbenih omrežjih glede na spol.

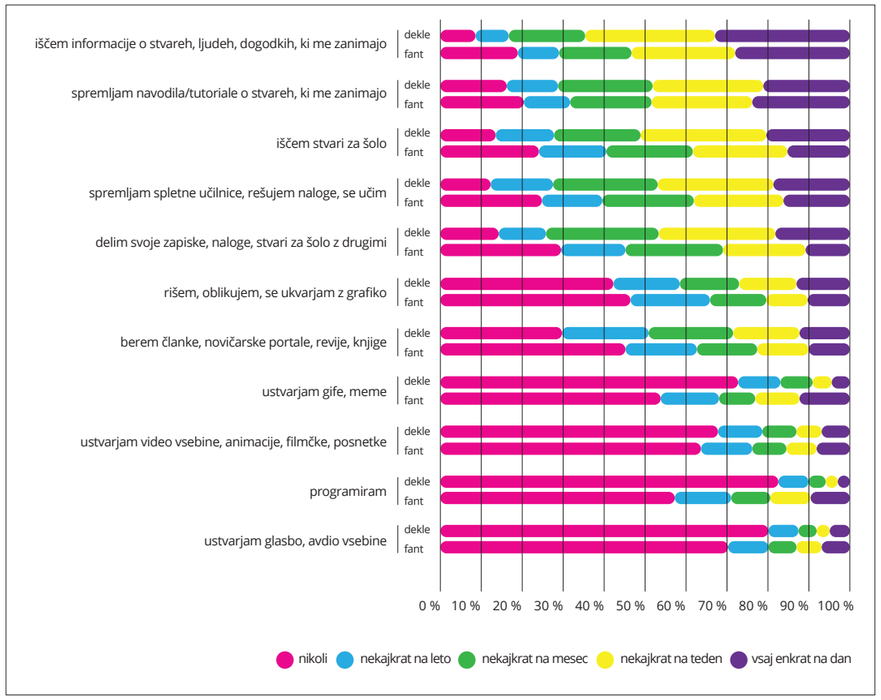
Nekatere razlike po spolu se ponavljajo tudi med dijaki (glej sliko 28), kjer je funkcija pogovarjanja in klepetanja ter pošiljanja sporočil pogostejša med dekleti kot pa fanti. Igre pa so precej bolj prisotne pri dijakih kot med dijakinjami, a niso tako intenzivno vključene v vsakdan kot med mlajšimi udeleženci. Dekleta pa si primerjalno pogosteje kot fantje ogledujejo fotografije in videe drugih (dnevno to počne 42 % deklet in 28 % fantov). Fantje pa po drugi strani pogosteje kot dekleta programirajo, ustvarjajo glasbo ali videe, gife in meme, čeprav v večini to počnejo zelo redko.

Na tej točki so še posebej zanimive določene specifike glede na tip šolanja. V naši raziskavi se je tako izkazalo, da igre še najmanj pogosto igrajo gimnazijci – petina (22 %) jih igra dnevno. Najpogosteje pa to počnejo dijaki srednjih strokovnih šol (41 %), medtem ko gimnazijci zelo izstopajo pri iskanju informacij o ljudeh ali stvareh (43 %), pri iskanju stvari za šolo (29 % vsaj dnevno) in spremljanju spletnih učilnic (28 %). Mnogi gimnazijci po drugi strani denimo nikoli ne programirajo – takih jih je kar 82 %.

PREKRIVANJA USTVARJALNIH IN ŠOLSKIH PRAKS

Za lažjo ponazoritev smo del možnih aktivnosti podali še primerjalno glede na spol in tip vzorca, da bi nazorneje opazili, ali se katere od izbir pogosteje oz. redkeje pojavljajo (slika 29 in 30). Najprej glede osnovnih šol: tu lahko iz grafa hitreje opazimo, da po spolu kakšnih bistvenih razlik v razširjenosti posameznih praks ni, je pa nasploh razvidna prevlada aktivnosti, ki so bodisi povezane z delom za šolo oz. nekim specifičnih interesom – v smislu iskanja informacij oz. priročnikov, navodil ipd., manj pa učenci uporabljajo iste naprave kot prostore za ustvarjanje. Lahko bi torej sklenili, da so digitalne naprave in aplikacije pomembnejše za pomoč pri pouku in učenju kot pri generiranju kreativnosti. Ta rezultat je na sumarni ravni smiselno še podrobneje proučiti, saj močno zamaje predstave, da se s tehnologijo najstniki v osnovnih šolah ne morejo tudi česa (na)učiti.

Pri dijakih se nato podobni motivi rab le še intenzivirajo. Velja pa tudi obratno: ravno ustvarjalnih možnosti v smislu programiranja, kreiranja video ali glasbenih vsebin, memov, gifov, ki so elementarno »digitalne« vsebine, je med dijaki še manj kot med osnovnošolci. Potenciali omrežij se torej še pogosteje usmerijo v iskanje določenih informacij ali pa v šolske obveznosti kot v prostočasno-ustvarjalne aktivnosti.

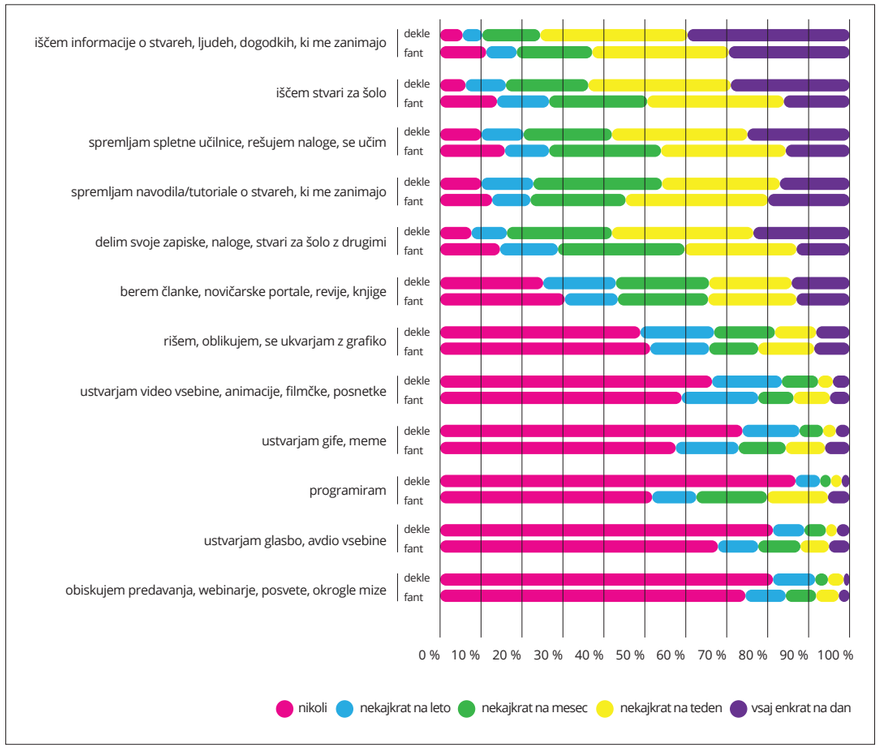

Slika 29:

Primerjava praks osnovnošolcev na družbenih omrežjih glede na spol.

Slika 30:

Primerjava praks srednješolcev na družbenih omrežjih glede na spol.

DIGITALNA PISMENOST V DRUŽINAH

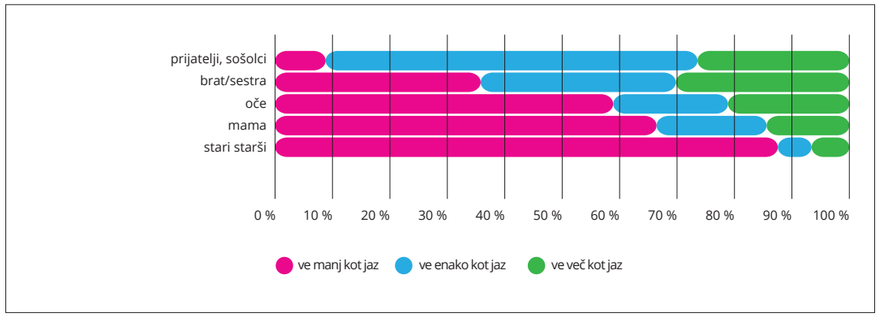
Ena od običajnih predpostavk o digitalni vključenosti mladih pravi, da je ta močno povezana z njihovo digitalno pismenostjo. Da bi ugotovili, kakšna je percepcija mladih glede različnih digitalnih spretnosti in poznavanja digitalnih tehnologij, so udeleženci v anketi podajali tudi ocene o tem, koliko njihovi bližnji vedo o družbenih omrežjih, aplikacijah in o uporabi računalniške opreme v primerjavi z njimi. Gre torej za primerjalne ocene, ki posameznika postavijo kot izhodišče, da sam skozi lastno optiko oceni, koliko ostali, s katerimi je običajno v stiku, o določenih zadevah vedo – enako, manj ali več. Rezultati torej, podobno kot pri oceni preživetega časa, ne nudijo objektivnih dejstev o »pismenosti« v družinskih okoljih, odslikavajo pa poglede mladih samih, kako vidijo sebe v primerjavi z družinskimi člani na tem področju.

PERCEPCIJE TEHNOLOŠKIH ZNANJ V DRUŽINAH OSNOVNOŠOLCEV

Najbrž ne preseneča, da velika večina osnovnošolcev (65 %) svoja in znanja vrstnikov na področju družbenih medijev ocenjuje kot enakovredna (slika 31), bistveno več (88 %) pa jih meni, da stari starši o tem vedo manj kot oni sami. Za njimi so v očeh osnovnošolcev najslabše pismene mame (66 %), tem sledijo očetje (59 %). Sorojence ocenjujejo različno, tudi zaradi vpliva starosti, ko so starejši prepoznani kot spretnejši v primerjavi z mlajšimi brati in sestrami, pri čemer anketirani pozitivneje ocenjujejo sebe (36 %).

Slika 31:

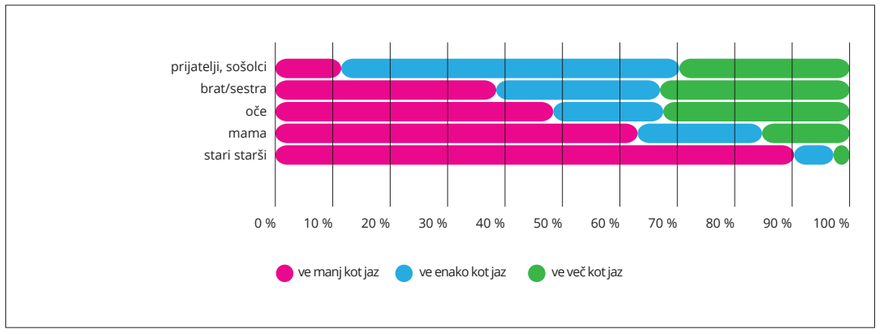
Percepcija digitalne pismenosti družinskih članov med osnovnošolci – družbena omrežja in aplikacije.

Glede uporabe računalnikov, računalniškega programja ipd. se ocene rahlo spremenijo: večina vrstnikov naj bi o računalnikih vedela enako kot vprašani, le pičla manjšina ocenjuje (9 %), da imajo vrstniki več tovrstnega znanja. Podobno kot prej pa velika večina najslabše ocenjuje znanje starih staršev (90 %), nato pa staršev – kar dve tretjini (66 %) mater in skoraj enako (59 %) očetov ve o računalnikih manj kot vprašani osnovnošolci. Kar se tiče sorojencev, pa so razmerja zopet bolj enakovredna: dobra tretjina (36 %) jih ocenjuje, da vedo manj, druga tretjina (34 %), da vedo enako kot oni, in še zadnja tretjina (30 %), da vedo več kot vprašani.

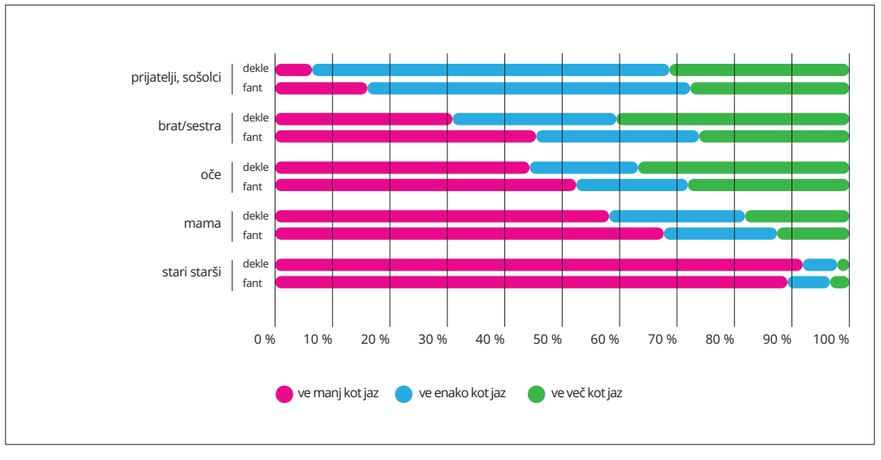
Slika 32:

Percepcija digitalne pismenosti družinskih članov med osnovnošolci – računalniška znanja.

Slika 33:

Percepcija digitalne pismenosti družinskih članov med osnovnošolci glede na spol – računalniška znanja.

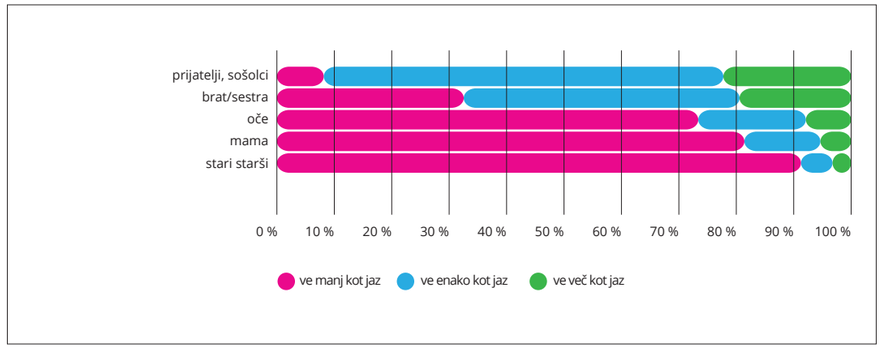
Glede na spol (slika 33) vrednotijo osnovnošolke svoje znanje praviloma slabše kot osnovnošolci; izjema so percepcije znanj starih staršev. Največja razlika med spoloma je pri oceni znanj sorojencev: 45 % osnovnošolcev in le 31 % osnovnošolk meni, da vedo več kot njihovi bratje in sestre, oziroma gledano z druge strani: 41 % osnovnošolk meni, da o računalnikih vedo manj kot njihovi sorojenci, medtem ko je med osnovnošolci le četrtina (26 %) takšnih, ki svoje računalniško znanje ocenjujejo slabše od bratov in sester.

IN KAKO VIDIJO DIGITALNO SPRETNOST V DRUŽINAH DIJAKI?

Podobno kot osnovnošolci tudi večina dijakov (70 %) znanje vrstnikov glede družbenih omrežij in aplikacij ocenjuje enako lastnemu, praktično vsi (91 %) pa tudi soglašajo, da njihovi stari starši o omrežjih in aplikacijah vedo bistveno manj kot oni sami. Podobno slabo, kar je morda vseeno presenetljivo, ocenjujejo znanja v ožjem družinskem krogu, kjer – kar se tiče omrežij in aplikacij – najslabše ocenjujejo znanja med mamami (81 %), ki jim sledijo očetje (73%). Na drugi strani pa skoraj polovica dijakov (48 %) ocenjuje, da njihovi bratje in sestre o omrežjih in aplikacijah vedo enako kot oni sami. Za skoraj tretjino (32 %) še ocenjujejo, da sami vedo več od njih, medtem kot jih le slaba petina (19 %) znanje sorojencev ocenjuje višje, kot je njihovo lastno znanje na tem področju (slika 34).

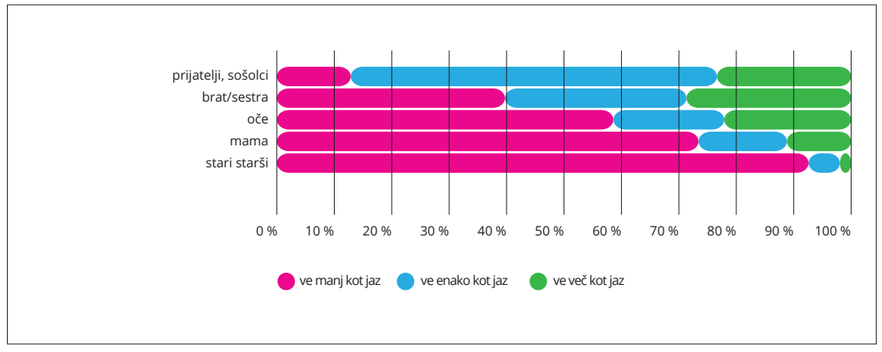
Slika 34:

Percepcija digitalne pismenosti družinskih članov med srednješolci – družbena omrežja in aplikacije.

Slika 35:

Percepcija digitalne pismenosti družinskih članov med srednješolci – računalniška znanja.

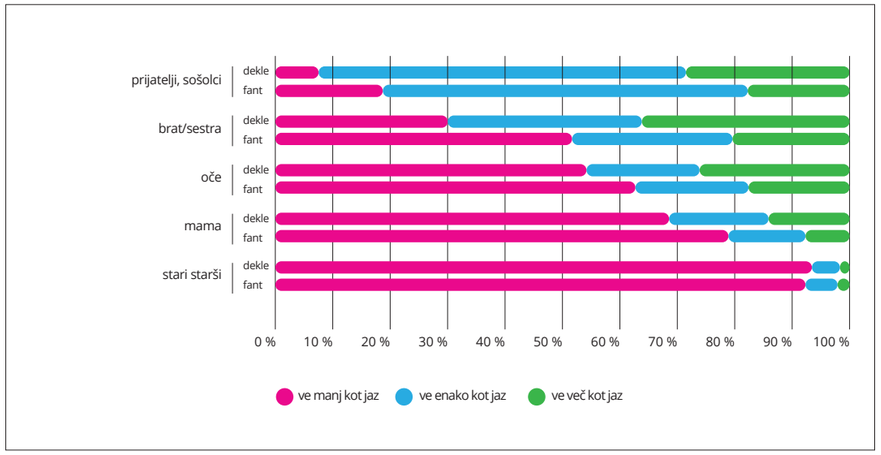

Podobne ocene v primerjavi z bližnjimi se kažejo pri percepciji računalniških znanj (slika 35): dve tretjini (64 %) dijakov ocenjuje, da imajo njihovi vrstniki enako količino računalniškega znanja kot oni sami, medtem ko visok delež dijakov (93 %) meni, da njihovi stari starši vedo o računalnikih manj kot oni. Glede sorojencev jih večina (40 %) ocenjuje, da vedo manj, dobro tretjino sorojencev (32 %) ocenjujejo enako kot sebe, slabo tretjino (29 %) pa kot bolj podkovano o računalnikih, kot so oni sami. Percepcija staršev se ponovi: kar tri četrtine mater (73 %) naj bi o računalnikih vedelo manj, med očeti pa je ta delež rahlo manjši, a še vedno dve tretjini dijakov (59 %) ocenjuje, da o računalnikih vedo več kot očetje.

Glede na spol se nadaljuje trend iz ocen osnovnošolcev, in sicer da dijaki svoja znanja v primerjavi z drugimi vrednotijo višje kot dijakinje (slika 36). Izjema je pri znanju starih staršev, kjer razlik v ocenah po spolu praktično ni. Največja razlika se pokaže pri percepciji znanj sorojencev: medtem ko več kot polovica (52 %) dijakov trdi, da o tem vedo več kot bratje in sestre, je istega mnenja le tretjina (30 %) dijakinj.

Slika 36:

Percepcija digitalne pismenosti družinskih članov med srednješolci glede na spol – računalniška znanja.

DIGITALNI POUK IN TEHNOLOŠKE VEŠČINE V ŠOLAH

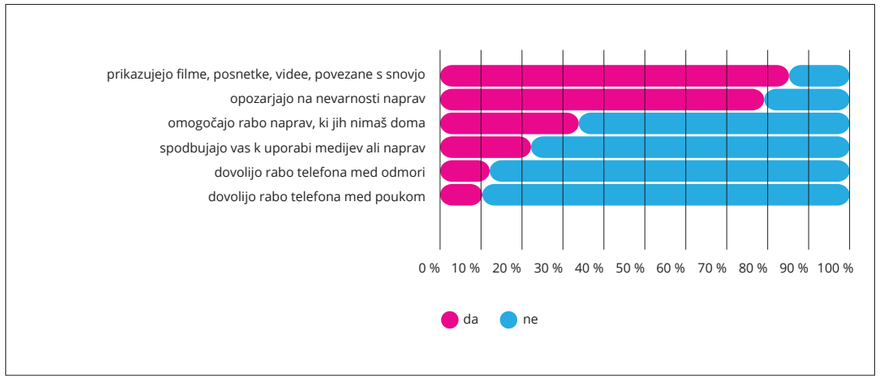
Poleg družin je ena od ključnih družbenih domen, v kateri mladostniki izkušajo tehnološka znanja in različne vzorce njihovih rab, gotovo prostor izobraževanja, ki pa ima v odnosu do dostopa, načinov in razlogov za uporabo digitalnih naprav svoja pravila in pričakovanja. Ta so pogosto povsem drugačna oz. celo nasprotna od okoliščin, ki jih poznajo mladi doma oz. v družini, zato je bil en del raziskave namenjen detekciji predstav, kako se s tehnologijo na eni strani soočajo učitelji ter kakšne potrebe glede tehnologij na ravni morebitnih znanj in veščin na drugi strani izražajo učenci sami.

DOSTOP IN PRISOTNOST TEHNOLOGIJ PRI POUKU V OSNOVNIH ŠOLAH

Ko smo učence vprašali, s katerimi praksami, spodbudami in prepovedmi, povezanimi z digitalnimi tehnologijami, se srečujejo v šolah, so množično identificirali predvsem dva modela vključevanja tehnologij (slika 37). Prvi, najpogostejši se nanaša na uporabo video gradiv, povezanih s snovjo (85 %), drugi pa predvsem na opozorila o nevarnosti digitalnih naprav (79 %). Kar se tiče dostopa, je raba telefonov praviloma prepovedana, razen med odmori, kar pa poroča le manjšina otrok (12 %), podobno je med poukom (10 % osnovnošolcev). Nekaterim kljub vsemu šola nudi priložnost tudi za dostop do računalniških naprav, ki jih doma nimajo (34 %), le dobra petina osnovnošolcev (22 %) pa ocenjuje, da jih učitelji spodbujajo k uporabi digitalnih tehnologij.

Slika 37:

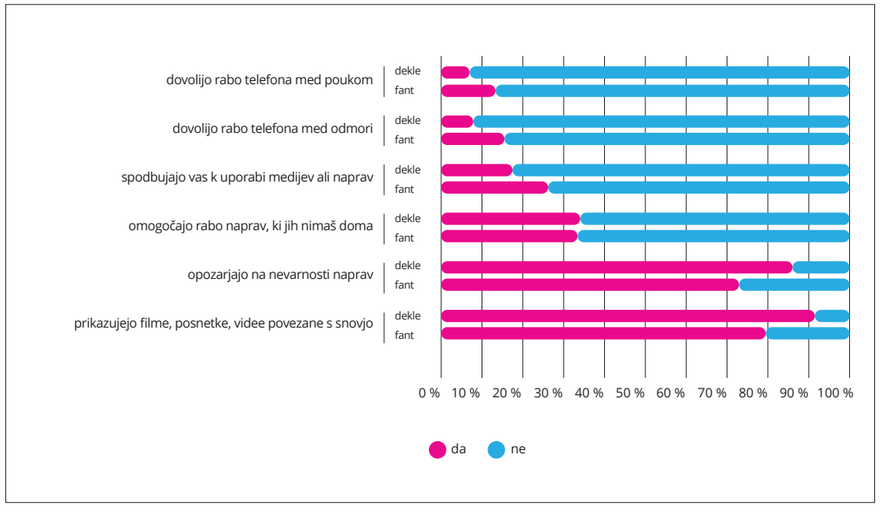
Vključevanje tehnologij v osnovni šoli.

Razlik v ocenah glede na spol otrok na tem mestu sicer ne bi pričakovali, a rezultati kažejo (slika 38), da o opozorilih glede nevarnosti naprav osnovnošolke poročajo rahlo pogosteje (86 %) kot njihovi sošolci (73 %), obratno pa velja glede spodbud za rabo digitalnih tehnologij, ki jih fantje slišijo malce pogosteje (26 %) kot dekleta (18 %). Izpostaviti velja še spodbudno ugotovitev, da med spoloma ni razlik pri omogočanju dostopa do naprav, ki jih nimajo doma, iz česar bi lahko sklepali, da na ravni digitalne dostopnosti šole učenke in učence enakovredno podpirajo, ne glede na spol.

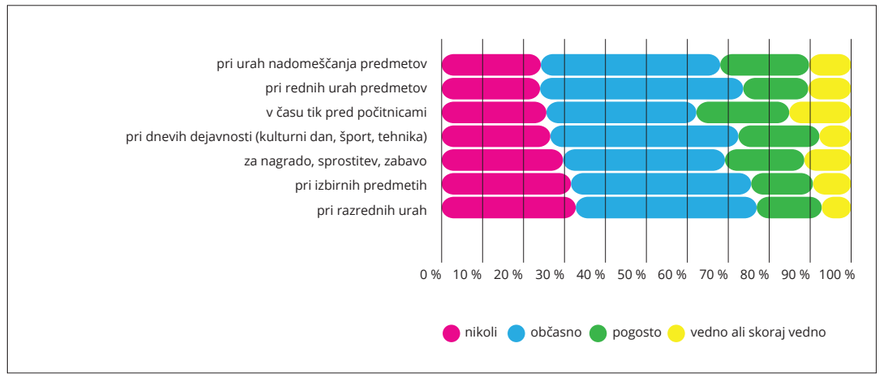
Slika 38:

Vključevanje tehnologij v osnovni šoli glede na spol.

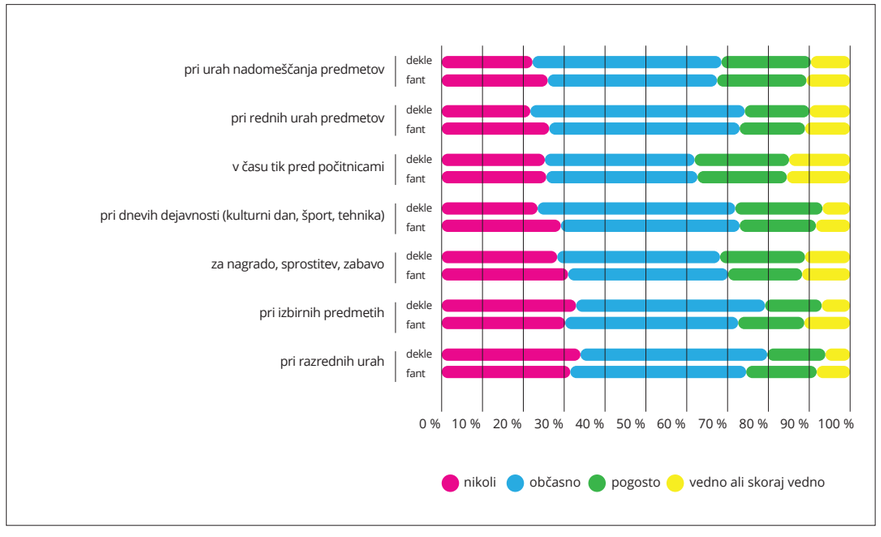
VKLJUČEVANJE TEHNOLOGIJ V OSNOVNOŠOLSKI RITEM

Zanimalo nas je tudi, kje oz. kdaj se tehnologije v pouk pogosteje vključijo in kako to ocenjujejo učenci. Največ osnovnošolcev pravi, da so mediji in tehnologije pri pouku prisotni, in sicer v času tik pred počitnicami ali pri urah nadomeščanja, pa tudi pri dnevih dejavnosti ali za nagrado in sprostitev. Vtis je, da so rabe tehnologij v osnovnih šolah v očeh otrok uokvirjene kot nekaj »manj resnega«, saj so zaznane skupaj z aktivnostmi, ki niso načrtovane v »obveznem« pouku, pač pa pri dejavnostih, ki niso neobvezne, so pa sproščujoče. Ob tem je potrebno dodati, da so mediji in tehnologije vsaj ponekod prisotni pri rednem pouku, je pa v vzorcu vsaj dobra tretjina otrok, ki je vse situacije ocenila nikalno (slika 39). V ocenah se nakazujejo tudi razlike po spolu, še posebej pri izbirnih predmetih oz. v situacijah izven rednega pouka, ki pa bi jih bilo smiselno še podrobneje raziskati.

Slika 39:

Uporaba medijev in tehnologij v osnovni šoli.

Slika 40:

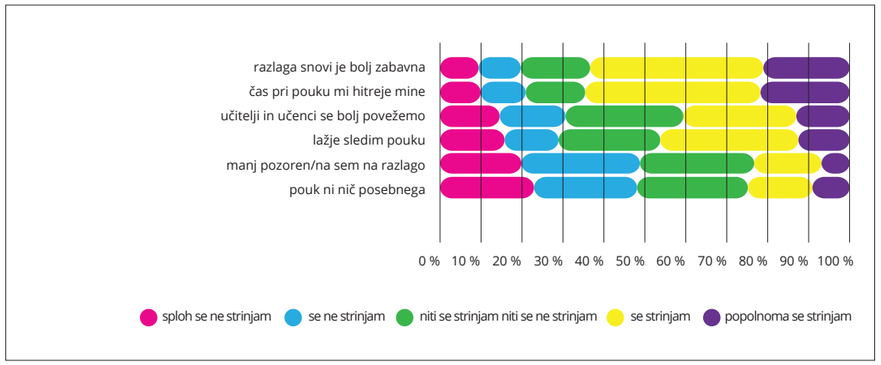
Uporaba medijev in tehnologij v osnovni šoli glede na spol.

ODNOS DO POUKA, KI VKLJUČUJE TEHNOLOGIJE

Da so mediji in tehnologije tudi pri pouku lahko element zabave, saj imajo učenci do njih pogosto pozitiven odnos, kaže serija vprašanj, s katerimi so osnovnošolci ocenjevali pouk, ko učitelji uporabljajo »omrežja, medije, aplikacije« (slika 41). Večini se takrat pouk zdi manj dolgočasen (65 %) in zabavnejši (63 %), skoraj polovica pa jih še navaja, da lažje sledijo pouku (46 %) ter se čutijo bolj povezane z učitelji in sošolci (41 %). Na drugi strani četrtina osnovnošolcev v uporabi tehnologij pri pouku ne vidi nič posebnega (25 %), medtem ko jo slaba četrtina (23 %) vidi celo kot motečo. Rezultati po spolu nakazujejo več razlik (slika 43): denimo dekleta tehnologije pri pouku večkrat vrednotijo kot kratkočasne (69 %) oziroma zabavne (67 %) v primerjavi z njihovimi sošolci (61 % oziroma 60 %). Pomenljivo pa je, da fantje rabe medijev pri pouku rahlo pogosteje vidijo kot element povezovanja med učitelji in učenci (43 %).

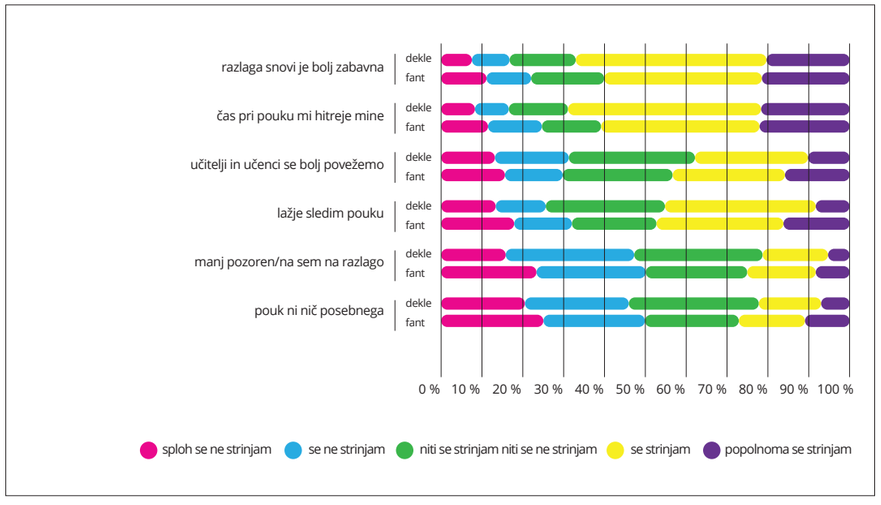
Slika 41:

Ocena pouka, ki vključuje medije in tehnologije v osnovni šoli.

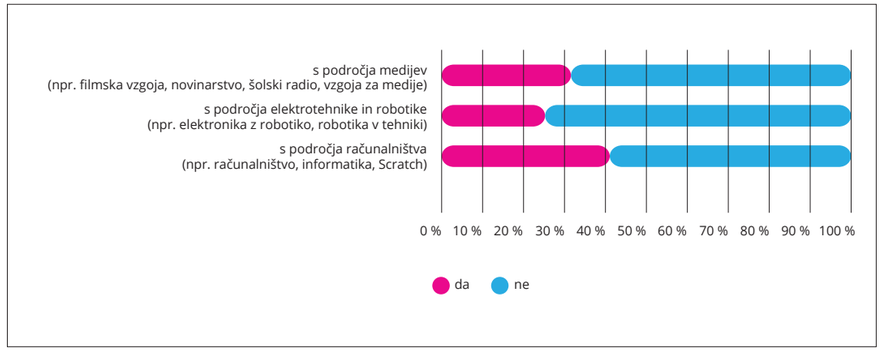
Slika 42:

Ocena pouka, ki vključuje medije in tehnologije v osnovni šoli glede na spol.

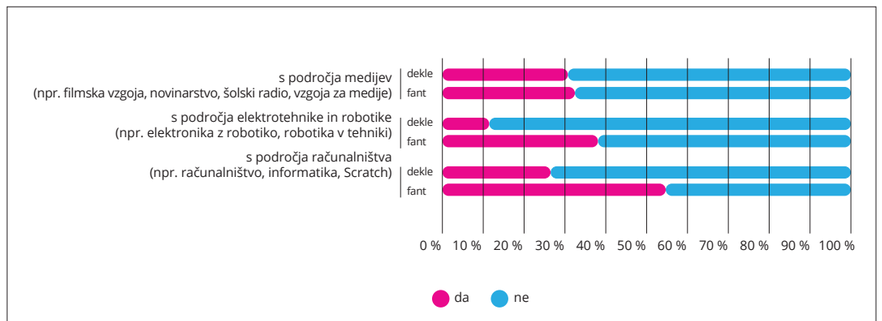
UČNE VSEBINE O TEHNOLOŠKI PISMENOSTI

Zanimalo nas je tudi, koliko so interesi osnovnošolcev dejansko usmerjeni v pridobivanje medijske pismenosti ter digitalnih znanj in spretnosti. To smo skušali zajeti z vprašanjem, katere izbirne predmete in krožke obiskujejo oz. so obiskovali ali pa to še načrtujejo (slika 43). Kot najbolj popularni so se izkazali izbirni predmeti s področja računalništva (41 %), za tretjino učencev (32 %) sledijo nato vsebine s področja medijev, bolj specifično tehnične dejavnosti pa je izbrala četrtina osnovnošolcev (25 %). Analiza odgovorov glede na spol pokaže, da večina osnovnošolcev (55 %) izbira dejavnosti s področja računalništva, kar je skoraj dvakrat več, kot to velja pri osnovnošolkah. Največ deklet (31 %) izbere dejavnosti s področja medijev, bistveno redkeje (11 %) pa vsebine s področja elektrotehnike in robotike, ki je pri njihovih sošolcih druga najbolj priljubljena izbira (38 %).

Slika 43:

Priljubljenost izbirnih vsebin s področja medijev in tehnologij pri osnovnošolcih.

Slika 44:

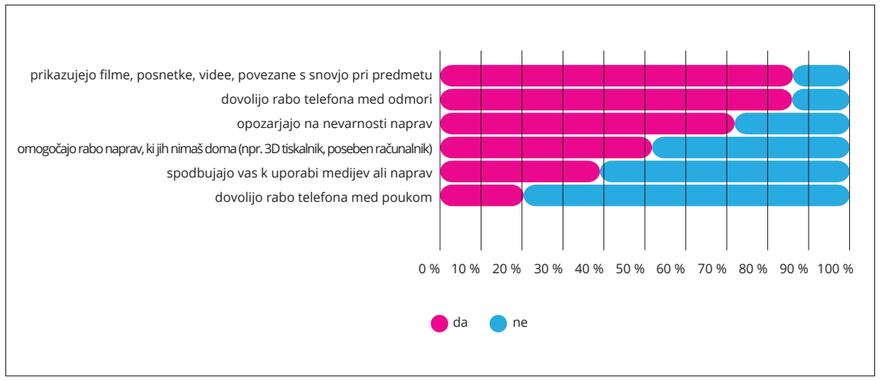
Priljubljenost izbirnih vsebin s področja medijev in tehnologij pri osnovnošolcih glede na spol.

DIGITALNE TEHNOLOGIJE V SREDNJIH ŠOLAH

Vsaj na prvi pogled podatki kažejo, da je v srednjih šolah malce liberalnejši odnos do medijev in tehnologij v primerjavi z osnovnimi šolami (slika 45). Po poročanju dijakov namreč lahko sklepamo, da njihovi učitelji pogosteje uporabljajo medije za ponazarjanje učne snovi (86 %) ter jih k rabi medijev in tehnologij tudi spodbujajo (39 %). Tudi uporaba telefonov v srednjih šolah je praviloma dovoljena, vsaj med odmori (86 %), pri petini (20 %) pa tudi med poukom. Srednje šole v večji meri dijakom omogočajo rabo naprav, ki jih nimajo doma (52 %), kot to velja za osnovne šole (34 %). Obenem pa še vedno skoraj tri četrtine dijakov (75 %) v šolah opozarjajo na nevarnosti digitalnih naprav.

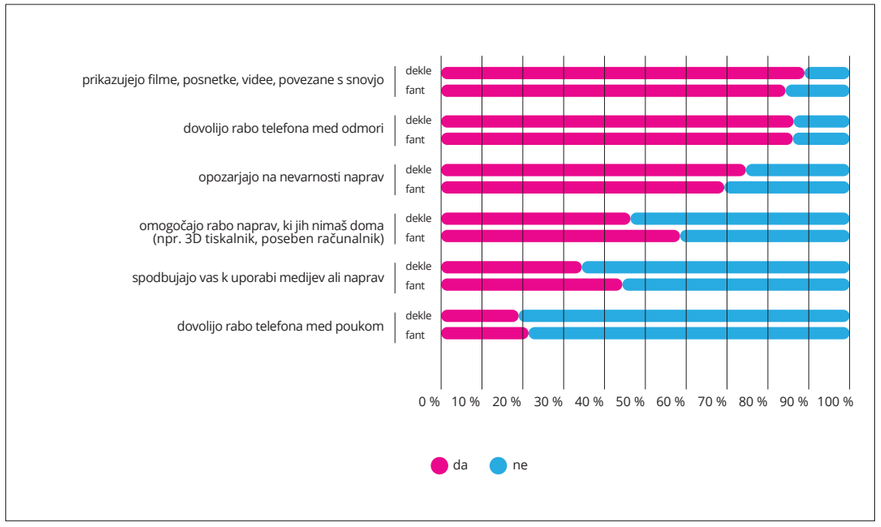
Slika 45:

Vključevanje tehnologij v srednji šoli.

Slika 46:

Vključevanje tehnologij v srednji šoli glede na spol.

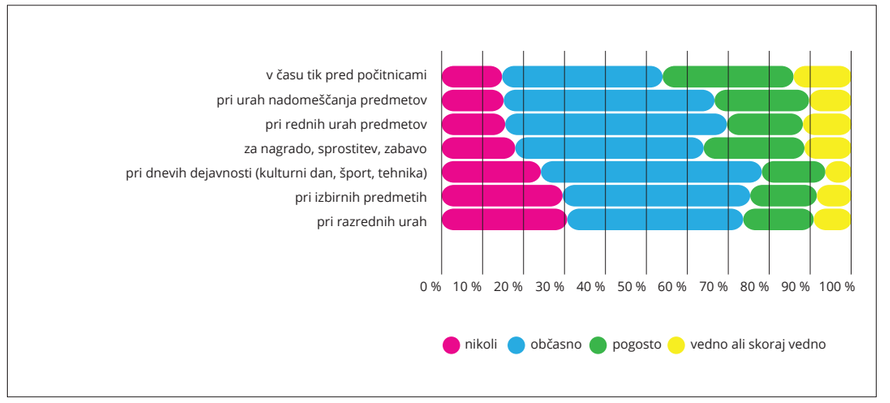
Rezultati glede na spol zopet pokažejo (slika 46), da so srednješolke pogosteje (75 %) kot njihovi sošolci (69 %) opozorjene na nevarnosti naprav, medtem ko dijaki prejemajo spodbude za rabo medijev in tehnologij pogosteje (44 %) kakor dijakinje (34 %). Podobno so se razporejali že odgovori osnovnošolk in osnovnošolcev, kar kaže, da so tehnološke prakse v šolah neenako ospoljenje – dekleta so obkrožena z diskurzi o varnih oz. nevarnih rabah, fantje pa so bolj spodbujeni k rabi in posredno mogoče poznavanju tehnologij. Vsaj tak vtis vzbujajo odgovori v obeh vzorcih in veljalo bi podrobneje analizirati, kje oz. na katerih šolah se to pretežno dogaja. Pri tem ne smemo zanemariti, da imamo v vzorcu tudi dijake poklicnih šol, ki so običajno vnaprej močno spolno diferencirane tudi po profilizaciji znanj in poklicev, za katere izobražujejo.

TEHNOLOGIJE ZNOTRAJ ŠOLSKEGA URNIKA

Poglejmo, kdaj se dijaki srečujejo s tehnologijo in na kakšen način. Znotraj šolskega koledarja največkrat stopijo v stik z digitalnimi mediji in tehnologijami podobno kot osnovnošolci, in sicer tik pred počitnicami (46 %), za nagrado in sprostitev (37 %) ali pri urah nadomeščanja (33 %). Tudi tu se torej zdi, da je ukvarjanje z mediji in tehnologijami okvirjeno kot »manj resna« in neobvezna oziroma celo sprostitvena dejavnost (slika 48), razlike med spoloma pa so na tej ravni blage (slika 47).

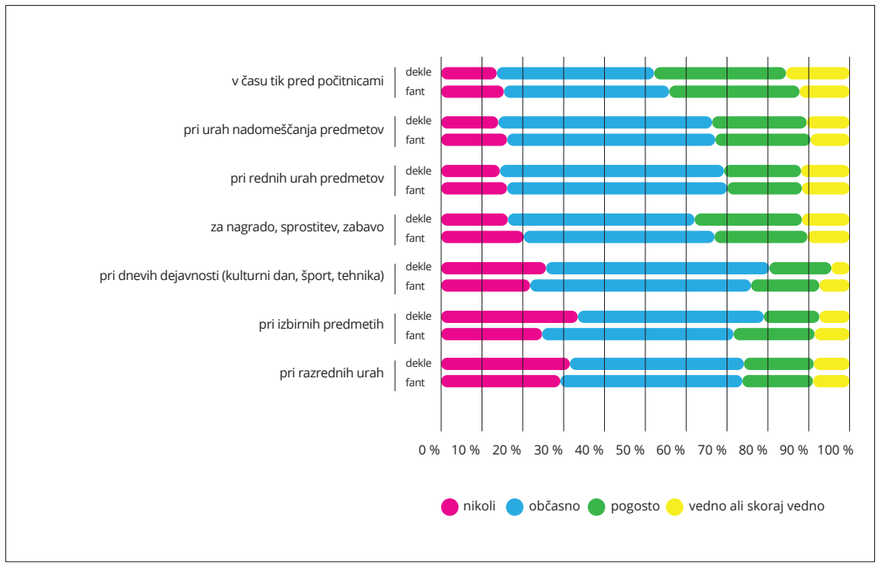
Slika 47:

Uporaba medijev in tehnologij v srednji šoli.

Slika 48:

Uporaba medijev in tehnologij v srednji šoli glede na spol.

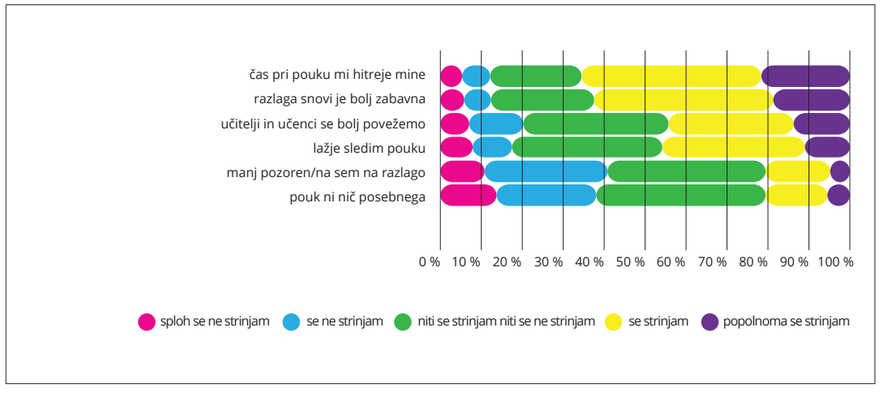

ODNOS DO VKLJUČEVANJA TEHNOLOGIJ PRI POUKU

Velika večina (66 %) dijakov se strinja, da jim ob uporabi medijev pouk hitreje mine, podoben delež (63 %) jih ocenjuje, da je razlaga snovi takrat bolj zabavna, hkrati pa jih skoraj polovica (46 %) pravi, da v takšnih razmerah tudi lažje sledijo pouku (glej sliko 49). Povsem enak delež (44 %) ocenjuje, da se z uporabo omrežij bolje povežejo z učitelji. Odgovori dijakov torej odražajo zelo pozitiven odnos do digitalnih medijev in tehnologij pri pouku.

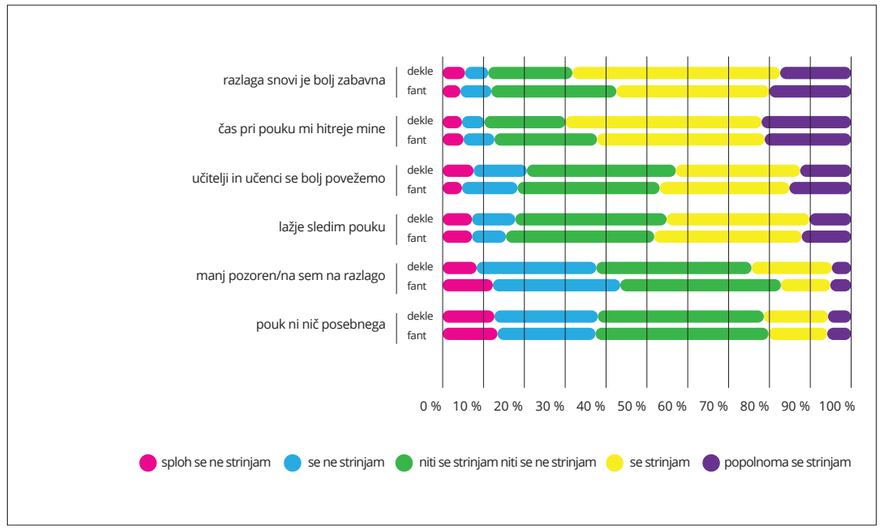
Slika 49:

Ocena pouka, ki vključuje medije in tehnologije v srednji šoli.

Slika 50:

Ocena pouka, ki vključuje medije in tehnologije v srednji šoli glede na spol.

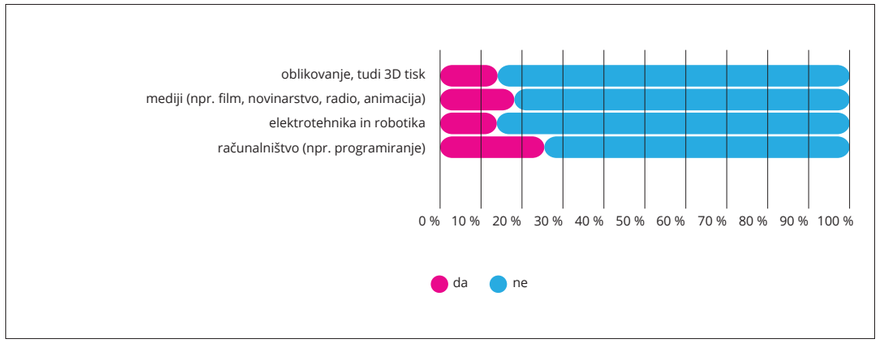
Analiza odgovorov glede na spol na tem mestu nakazuje več razlik (slika 50), ki pa bi jih bilo potrebno podrobneje interpretirati skozi optiko raznolikosti srednješolskih programov. A naj za namen tukajšnjega poročila vseeno izpostavimo vsaj dijakinje, ki medije pri pouku pogosteje kot dijaki razumejo kot vir zabave (68 % poti 57 %) ali kratkočasja (70 % proti 62 %), na drugi strani pa je četrtina dijakinj, ki jim uporaba medijev in tehnologij pri pouku krati pozornost (25 % proti 17 %).

(NE)PRIVLAČNOST VSEBIN S PODROČJA TEHNOLOGIJ

Se pa dijaki razlikujejo od osnovnošolcev pri izražanju interesov za sorodne vsebine. Kot najpopularnejše (slika 51) so se izkazale dejavnosti s področja računalništva, ki pa jih je izbrala le četrtina (25 %) dijakov, predmete s področja medijev le slaba petina (18 %). Bolj specifično tehnične dejavnosti, kot denimo 3D oblikovanje, elektrotehnika ali robotika, pa privlačijo četrtino dijakov (25 %). Razlike po spolu (slika 52) imajo podoben vzorec kot pri osnovnošolcih: za fante so najbolj zanimive dejavnosti s področja računalništva (37 %), ki nagovarjajo izrazito manjši delež dijakinj (15 %). Podobne razlike so glede obiskovanja dejavnosti s področja 3D oblikovanja, elektrotehnike ali robotike. Podobno kot pri osnovnošolcih je pri fantih najmanjši interes za izbirne vsebine s področja medijev (20 %). Dijakinje tako rekoč vse našteto zanima še manj kot dijake, še najbolj jih morda zanimajo vsebine s področja medijev (16 %) in nato računalništvo (15 %).

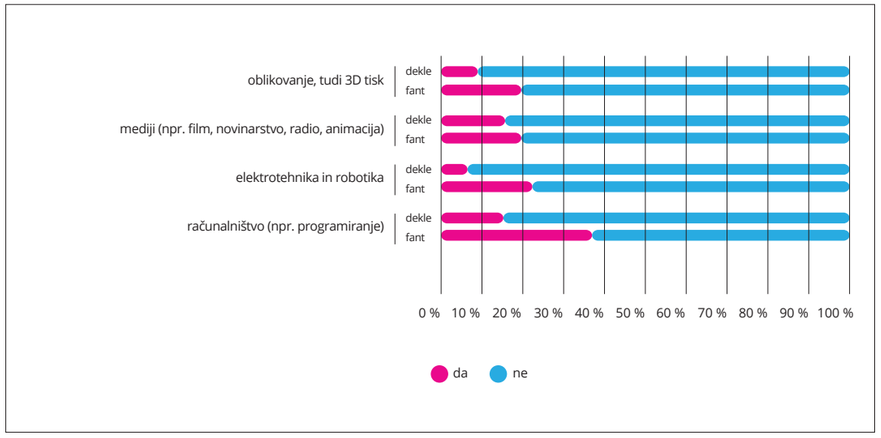
Slika 51:

Priljubljenost izbirnih vsebin s področja medijev in tehnologij pri srednješolcih.

Slika 52:

Priljubljenost izbirnih vsebin s področja medijev in tehnologij pri srednješolcih glede na spol.

SKLEPNA MISEL

Ker gre na tem mestu šele za prvi prikaz delnih rezultatov obsežne anketne situacije, v zaključku namenoma ne bomo niti povzemali niti izpeljevali dokončnih sklepov o zapisanem. Namesto tega se bomo raje oprli na spoznanja o nekaterih značilnostih odraščanja slovenske mladine iz 90. let prejšnjega stoletja, saj lahko služijo kot poučna refleksija sedanjih razmer, hkrati pa tudi kot primerjalna orientacijska točka za iskanje morebitnih obratov znotraj sodobnih mladinskih kultur.

Ena od značilnosti življenja mladih v 90. letih, za katero se zdi, da se danes le še poglablja, je bil namreč antagonizem med družinsko in edukacijsko sfero. Kot sta nakazali Ule in Rener (2000), je bila v očeh mladih družina v 90. letih v primerjavi s časom iz 60. in 70. let prostor, ki mlade predvsem varuje, jim svetuje in pomaga, obenem pa je bila tudi prostor, ki naloge in cilje mladih determinira, a jih vse manj tudi nadzira. Nadzor je bil predvsem funkcija šole, ki je mlade vse bolj in bolj okupirala, čeprav gre za ključno institucijo njihovega napredovanja. A za odraščajoče v 90. letih je to že postajalo vse bolj stvar prestiža, tekmovanja in tudi stresa (2000: 184).

Tukajšnja raziskava ni zajela vseh omenjenih dimenzij življenja mladih, a že na ravni dostopa, rab in regulacije tehnologij bi lahko sklepali, da so družinska okolja res nekoliko strpnejša in manj nadzorovalna, kot to velja za šole. Starši sicer postavljajo pravila in zelo omejujejo rabe tehnologij v izbranih družinskih ritualih, a discipliniranje poteka večinoma v obliki »kazenskih« prepovedi in opozoril o tveganjih. Na drugi strani pa delni rezultati nakazujejo, da je tehnologija v šolah manj dostopna kot v družinskih okoljih – večinoma je prepovedana in usmerjena skozi diskurze tveganj, vsaj v osnovnih šolah. Redko prisotne rabe tehnologij pri pouku se razumejo kot »neobvezne« aktivnosti, ki potekajo »kot nadomestek« ali »za nagrado«, a kot alternativni učni model, ko drugega ni na voljo. Torej ne kot nekaj, kar bi si zaslužilo resnejšo obravnavo ali trajnejšo vključenost v šolske kurikulume.

Druga teza iz 90. let se ožje nanaša na takratno oceno družbene vloge komunikacijskih tehnologij – te veljajo danes še bistveno bolj kot tedaj kot nove (ali celo kot edine) oblike zabave za mlade – ki umikajo mladino iz javnih v zasebne ali kar osebne svetove: torej v njihove lastne sobe, ki so nadpovprečno opremljena »računalniška okolja«. Zdi se, da se je s pametnimi mobilnimi napravami, ki so »normaliziran atribut« današnje odraščajoče mladine, tovrstna funkcija tehnologij še intenzivirala. Kar se je torej kot proces t. i. »domačenja mladine« nakazalo že sredi 90. let, danes ne le da ni izjema, ampak velja za vsesplošen trend. Tipična okolja mladih namreč niso zunanji prostori, temveč družinska in starševska okolja, kjer se oblikuje »odraslim podobna mladina«, ki je od staršev tudi vse bolj odvisna (Ule in Rener 2000: 186). Toda po drugi strani mladi množično uporabljajo družbene medije in spletne omrežne platforme, ki dandanes nudijo množičen vstop tudi v javno sfero, zato so procesi domačenja mladih v marsičem specifični in bi jih veljalo še podrobneje raziskati.

Naslednjo spremembo v primerjavi z 90. leti pa je slutiti v odnosu do pomena in vloge vrstniških skupin v času odraščanja. Mnoge prakse, ki jih mladostniki dandanes generirajo s pomočjo digitalnih naprav, se namreč nanašajo na socialne interakcije z vrstniki in sodelovanje z njimi. Tukajšnji rezultati celo dopuščajo oceno, da se prakticiranje vrstniških kultur seli v okolja družbenih platform, saj so ta med mladimi najbolj priljubljeni prostori socialnih stikov, pogovorov in srečevanj. Tega v 90. letih seveda ni bilo mogoče zaznati, saj se je vzpon družbenih medijev pričel kasneje.

Zato je na mestu tudi vprašanje, ali sodobne tehnologije in družbena omrežja nastopajo kot tehnologije »premoščanja razlik« med mladostniki ali pa tudi na tej ravni delujejo kot akter, ki generacijo mladih medsebojno razdvaja oz. notranje ločuje, ter kakšna je pri tem vloga družinskih in edukacijskih domen. Takšne in podobne dileme bomo obravnavali v naslednjih poročilih in objavah, ki bodo izhajale iz tukaj opisane anketne situacije in drugih primerljivih študij.

LITERATURA IN VIRI

- Brečko, B. N., K. Koren Ošljak, T. Oblak Črnič (2022): *Spletna anketa med osnovnošolci in srednješolci: metodološko poročilo kvantitativnega raziskovalnega načrta pri temeljnem projektu Medijski repertoarji mladih (J5-2564).* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Jontes, D. in V. Tašner (2022): Uvodnik: medijski repertoarji mladih v času globoke mediatizacije. *Družboslovne razprave*, XXXVIII, 100: 11–22.
- Oblak Črnič, T., K. Koren Ošljak, N. Šušterič (2021): *Fokusne skupine z osnovnošolci in dijaki, mapiranje medijskih omrežij in spremljevalna anketa: metodološko poročilo kvalitativnega raziskovalnega načrta pri temeljnem projektu Medijski repertoarji mladih (J5-2564).* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za politološke raziskave.
- Oblak Črnič, T., K. Koren Ošljak, N. Šušterič (2022): Medijski repertoarji v času navzkrižnih medijskih praks: študija med osnovnošolci in dijaki. *Družboslovne razprave*, XXXVIII, 100: 23–54.
- Smahel, D., H. Machackova, G. Mascheroni, L. Dedkova, E. Staksrud, K. Olafsson, S. Livingstone in U. Hasebrink (2020): *EU Kids Online 2022: Survey results from 19 countries.* EU Kids Online.
- Ule, M. in T. Rener (2000): Growing up in the nineties. *Družboslovne razprave*, XVI, 32–33: 175–189.